

Bekaa Vadisi Hava Muharebesi ve Danaburnu (Mole Cricket) 19 Operasyonu

Bekaa Valley Air Battle and Operation Mole Cricket 19

*Mehmet Erkan KILLIOĞLU**

Öz

İsrail, 1948 yılı mayıs ayında Ortadoğu'da siyaset sahnesine çıkmasından itibaren, bölgedeki dengeleri bozmuş, varlığı komşusu olan Arap devletlerine dayatıldığı için onları kendine düşman olarak bulmuştur. Bu noktada bozulan güç dengesini fiilî hareketlerle ve kuvvet kullanarak kendi çıkarları doğrultusunda yeniden tesis etmeye çalışmıştır. Ülkenin fırsatçı ve pragmatist tutumuna en güzel örnek 1967 Altı Gün Savaşı'dır. Bu savaş sırasında baskın bir saldırı ile Arap devletlerinin hava kuvvetlerini yerde iken imha etmiş ve ilan edilen ateşkese rağmen ilerleyerek Golan Tepelerini işgal etmiştir. 1973 yılında ise durum tersine dönmüş, İsrail bu sefer baskına uğrayan taraf olmuştur. Bu durumu unutmayan İsrail bir daha benzeri bir durumu yaşamamak adına o dönemde önemli bir sorun haline gelen Hava Savunma Füzesi tehdidinin nasıl ortadan kaldırılacağı konusu ile meşgul olmaya başlamıştır. Bu duruma çözüm bulmak adına bir dizi çalışma yapılmıştır ve yapılan çalışmalar sonucunda ortaya bir plan çıkmıştır. Bu plan *Operation Mole Cricket-19*'dur. Bu çalışmada Suriye hava savunma sistemlerinin yok edilmesi için hazırlanan 1982 tarihli *Operation Mole Cricket-19* örnek olay olarak incelenecektir. Konu ile ilgili literatüre katkı yapmak amacı öngörülen bu çalışmada tarihselci bir yaklaşım ve didaktik bir üslup tercih edilmiştir. Bu amaçla konu ile ilgili literatür taranmış; birincil ve ikincil kaynaklar, resmi raporlar vb. incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: 1982 Lübnan Savaşı, Bekaa Vadisi, Danaburnu 19 Operasyonu, David İvri, Suriye.

* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, E-posta: mehmeterkan[at]comu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3146-2609.

Geliş Tarihi/Received: 18.10.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 06.05.2025

Abstract

Since its emergence on the political scene in the Middle East in May 1948, Israel has changed the balances of power in the region and found its neighbors as enemies because its existence was imposed on them. At this point, it tried to reestablish the disturbed balance of power according to its interests by taking unilateral actions. The best example of those actions was the 1967 Six-Day War. During this war, it destroyed the air forces of the Arab states while they were on the ground with a surprise attack and advanced despite the declared ceasefire and occupied the Golan Heights. In 1973, the circumstances shifted, as Israel found itself the target of a surprise attack. Not forgetting this bitter experience, Israel began to work on how to eliminate the SAM (surface-to-air missiles) threat, which became an important problem at that time. Israel conducted a series of studies to find a solution to this situation, leading to the development of a plan. This plan is Operation Mole Cricket-19. This study will examine Operation Mole Cricket-19, a 1982 plan to destroy Syrian SAM batteries, as a case study. In this study, which aims to contribute to the literature on the subject, a historicist approach and a didactic style have been preferred. For this purpose, the literature on the subject has been reviewed; primary and secondary sources, official reports, etc., have been analyzed.

Keywords: Bekaa Valley, David Ivri, Lebanon War of 1982, Operation Mole Cricket 19, Syria.

Giriş

İsrail Silahlı Kuvvetleri (İHK), baskın ve önleyici saldırı, caydırıcılık için orantısız güç kullanımı, hız, dolaylı yaklaşımlar ve farklı kuvvetlerin koordineli kullanımını doktrininin temeli yapmıştır. İsrail Hava Kuvvetleri de strateji geliştirme süreci sırasında kendisine benzer prensipleri temel olarak almıştır¹. Tüm planlamalar bu temelde yapılmış bu durumun tam olarak sahaya yansımaları ise 1967 Altı Gün Savaşı ile olmuştur.

¹ John R. Carter, "Airpower And The Cult of The Offensive", *Airpower And The Cult of The Offensive*, ed. John R. Carter, Cadre Paper, Air University Press, Alabama 1998, s. 53.

1967’de İsrail, Arap devletlerinin hava kuvvetlerini yerdeyken imha ederek askerî üstünlük sağlamıştır. Bu baskında Arap ülkeleri 400’e yakın uçak kaybetmiştir². Ancak bu üstünlük uzun süreli olmamış, tırmandırma stratejisi sonucuda Ortadoğu’da güçler yeniden dengeye gelmeye başlamıştır. Bu durumda 1969 yılının mart ayında başlayan ve 1970 yılının ortalarında sona eren Yıpratma Savaşı’nın önemli katkısı olmuştur. Yıpratma Savaşı’nın sonlanmasının en önemli sebeplerinden biri ise İsrail’in yapılan saldırılara karşı orantısız güç kullanmasıdır. Her ne kadar Yıpratma Savaşı Arap devletleri tarafından tek taraflı olarak sonlandırılmış olsa da bu durumun Arap ülkelerinin ordularının, özellikle de Mısır ordusunun envanterine önemli miktarda Sovyet yapımı silah girmesini sağlamıştır. Mısır, bu silahların önemli bir kısmını 1973 Ramazan/Yom Kippur Savaşı’nda başarıyla kullanmıştır. Bunun sonucunda İsrail, modern Sovyet silahlarına karşı mücadele etmek zorunda kalan ikinci ülke olmuştur. (İlki Vietnam’da bu silahlarla karşılaşmış olan ABD’dir).

Altı Gün Savaşı’nın sona ermesinden iki yıl sonra, 1969 yılı sonlarında ve Mısır’ın Yıpratma Savaşı’nı başlatmasından da birkaç ay önce, İsrail’in Başbakan Yardımcısı Yigal Allon, Ulaştırma Bakanı Ezer Weizman ve İsrail’in ABD Büyükelçisi Yitzhak Rabin ve İsrail Hava Kuvvetleri komuta kademesi, Mısır yönetimi üzerinde psikolojik baskı kurmak için ülkenin iç kesimlerine hava saldırıları yapmayı önermiştir³. Ancak Savunma Bakanı Moshe Dayan bu durumun çatışmaları tırmandırması riskini içermesinden dolayı muhalif kalmış ve talepleri reddetmiştir⁴. Ancak tüm muhalefetine rağmen çatışmalar tırmanmış ve İsrail’in ABD’den yeni almış olduğu F-4 uçakları Mısır içlerindeki hedefleri vurmak için kullanılmıştır⁵. Yıpratma Savaşı sırasında, 1970 yılının Ocak-Nisan ayları arasındaki dönemde İsrail Hava Kuvvetleri, kod adı *Operation Blossom* olan harekâta, çoğunlukla F-4 Phantom uçaklarını kullanarak Mısır’ın iç kesimlerine 118 sorti yapmış ve radar

² Lon Nordeen, *Fighters over Israel: The Story of the Israeli Air Force from the War of Independence to the Bekaa Valley*, Orion Books, New York 1990, s. 71.

³ Avi Shlaim ve Raymond Tanter, “Decision, Process, Choice, and Consequences: Israel’s Deep Penetration Bombing in Egypt, 1970”, *World Politics*, Sayı 4 (1978), c. 30, s. 483-487; Avner Yaniv, *Politics and Strategy in Israel, Poalim, Tel-Aviv 1994*, s. 255; Carmit Gai, *Bar-Lev: A Biography*, Am Oved, Tel-Aviv 1998, s. 127.

⁴ Avi Shlaim ve Raymond Tanter, “Decision, Process, Choice”, s. 483-487.

⁵ John R. Carter, “Airpower And The Cult of The Offensive”, s. 57.

istasyonları, hava üsleri, hava savunma sistemleri vurmuş, hatta Kahire'ye bile saldırılar düzenlemiştir⁶. Mısır içlerine ve Süveyş Kanalı'nın batı kıyısına yapılan hava akınlarında İsrail uçakları bazı hava savunma sistemlerini imha etmiş olsa da bunlar mevzi başarılar olarak kalmıştır. Üstelik İsrail Hava Kuvvetleri hava savunma sistemlerini yok etmek isterken daha fazla kayıp vermiştir⁷. İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri (RAF) Generali Tony Mason konu ile ilgili yaptığı çalışmasında İsrail ve Arap ülkelerinin hava güçleri arasında yaşanan çatışmalardaki 1'e 40 olan kayıp dengesinin Sovyet hava savunma sistemlerinin devreye girmesinden sonra 1'e 2 oranına kadar düştüğünü ifade etmiştir. Bu yüzden de Arap ülkeleri hava savunmalarının temelini uçaklar yerine füzelerden teşkil etmeye başlamıştır⁸. Ocak 1970'te resmen başlayan Yıpratma Savaşı da hem tarafların verdiği kayıplar hem de ABD'den gelen baskı sebebiyle 1970 yılı ağustos ayında sonlandırılmıştır⁹.

İsrail, 1948 yılı mayıs ayında Ortadoğu'da siyaset sahnesine çıkmasından itibaren, bölgedeki dengeleri bozmuş, varlığı komşusu olan Arap devletlerine dayatıldığı için onları kendine düşman olarak bulmuştur. Bu noktada bozulan güç dengesini fiili hareketlerle ve kuvvet kullanarak kendi çıkarları doğrultusunda yeniden tesis etmeye çalışmıştır. Bunu yaparken de pragmatist bir tutum takınmış ve koyduğu hedeflere ulaşmak adına ısrarcı olmuştur. Bu yüzden hedeflerine ulaşmak için 1982 yılındaki Lübnan işgaline kadar olan sürede üç büyük savaşa taraf olmuştur; 1948, 1967 ve 1973 savaşları. Ülkenin fırsatçı ve pragmatist tutumuna en güzel örnek ise 1967 Altı Gün Savaşı ve savaşa giden süreçte takip ettiği yaklaşım ve politikalarıdır. Bu savaşın daha başında İsrail, baskın bir saldırı ile Arap devletlerinin hava kuvvetlerini yerde iken imha etmiş ve ilan edilen ateşkese rağmen ilerleyerek Golan Tepelerini işgal etmiştir. 1973 yılında ise durum tersine dönmüş, rehavete kapılan ve düşmanını küçümseyen İsrail, bu sefer kendisi baskına uğrayan taraf olmuştur. Bu baskın saldırıda bozguna uğramamak ve zaman kazanabilmek için hava kuvvetlerini kullanmaya çalışan İsrail

⁶ Tal Tovy, "The Struggle For Air Superiority", s. 95.

⁷ Hanoch Bartov, *Dado*, Maariv, Tel-Aviv 1978, s. 278.

⁸ Rebecca Grant, "The Bekaa Valley War", *Air And Space Forces Magazine*, 2002, <https://www.airandspaceforces.com/article/0602bekaa/> (Erişim Tarihi: 11.10.2024).

⁹ Avi Shlaim ve Raymond Tanter, "Decision, Process, Choice", s. 509.

yönetimi, bu kararının bedelini Hava gücünün ¼'ini (100'den fazla uçak) kaybederek ödemiştir. Bu kayıpların büyük kısmının sebebi ise Suriye ve Mısır hava savunma sistemleri olmuştur. Bu durumdan ders çıkaran İsrail devlet yönetimi ve Hava Kuvvetleri Komutanlığı bir daha benzeri bir durumu yaşamamak adına hava savunma sistemlerinden kaynaklanan tehdidinin nasıl bertaraf edileceği konusu üzerinde kafa yormaya başlamıştır. Konu 1981 yılında Suriye'nin, Lübnan'ın Bekaa Vadisi'ne hava savunma sistemleri yerleştirmesi ile tekrar gündeme gelmiştir. Hava savunma sistemlerinden kaynaklanan tehdidi ortadan kaldırmak için İsrail Hava Kuvvetleri hareket planlama grubu bir plan hazırlamıştır. Dönemin Savunma Bakanı olan Ariel Sharon bu planın uygulanması taraftarı olmuş ve Başbakan Menachem Begin'i de bu konuda ikna etmeyi başarmıştır.

1982 yılının haziran ayında İsrail ordusu, sınır ötesi saldırıları durdurma iddiasıyla Lübnan'ı işgal etmiştir. *Operation Peace for Galile* olarak adlandırılan askerî harekât Lübnan'ın işgalinin de başlangıcı olmuştur. Harekâtın ilerleyen safhalarında insansız hava araçlarını (İHA) sahte hedef olarak kullanan İsrail Hava Kuvvetleri, Dana Burnu adı verilen operasyonu sırasında kayıp vermeden 19 hava savunma sistemini vurmuş, 80 kadar Suriye Hava Kuvvetleri uçağını da düşürdüğünü açıklamıştır¹⁰. Gerçek zamanlı istihbarat ve karşı tarafın zaafalarının dikkatli bir şekilde tetkiki bu başarıyı sağlamıştır. Bu başarının tarihi bir arka planı vardır. Süreçteki deneyimler ve bilgi birikimi doğru şekilde kullanılmıştır. İşte bu çalışmada Suriye hava savunma sistemlerinin yok edilmesi için hazırlanan ve hayata geçirilen 1982 tarihli *Operation Mole Cricket-19* örnek olay olarak incelenecektir. İsrail'in kendisini tehdit altında hissettiğinde nasıl davranmaya başlayacağı ve tutumu ve tepkilerini ne kadar ileri götürebileceğini göstermesi açısından önemli bir örnek olan *Mole Cricket* operasyonu, bu alanda çalışma yapacak araştırmacıların dikkate alması gereken güzel bir örnektir. Bu çalışma tam olarak da bu duruma dikkat çekmek ve konu ile ilgili literatüre katkı yapmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaçla kaleme alınan çalışmada kounun açıklanması ve bilimsel çalışma haline getirilmesi aşamasında tarihselcilik metodolojisi ve vaka analizi yaklaşımı kullanılmıştır. Bu

¹⁰ Tal Tovy, "The Struggle for Air Superiority, the Air War over the Middle East (1967-1982) as a Case Study", *The Air Force Journal of European, Middle Eastern, & African Affairs*, Sayı 1 (2020), c. 2, s. 91.

amaçla konu ile ilgili literatür taranmış; birincil ve ikincil kaynaklar, resmî raporlar vb. incelenmiş ve çalışmanın ortaya çıkması sağlanmıştır. Bu konuda yapılan çalışmaların da gösterdiği üzere, İsrail'in yaşadığı olaylara, karşısındaki taraf ile bir kan davası veya husumet şeklinde yaklaştığı, intikam alma ve karşılık verme saikiyle, zafiyet gösterdiği ve zarara uğradığı alanlardan ve olaylardan ders çıkarmaya özel bir önem verdiği görülmektedir. Bu tavır, İsrail devleti ve toplumu için dikkate değer bir özelliktir.

1. 1973 Ramazan/Yom Kippur Savaşı

Ortadoğu'daki güç dengesindeki değişimin en belirgin şekilde ortaya çıktığı durum 1973 yılı Ekim ayında Mısır'ın ve Suriye'nin baskın saldırısı ile başlayan Ramazan/Yom Kippur Savaşı olmuştur. 6 Ekim günü öğleden sonra Mısır ve Suriye orduları İsrail'e karşı harekete geçtiğinde, genel seferberlik tamamlanana kadar orduya zaman kazandırmak adına İsrail Hava Kuvvetleri karşı saldırı yapma görevini üzerine almıştır. Ancak bu saldırılarında karşısında oldukça güçlü bir hava savunması ve yoğun bir uçaksavar ateşi ile karşılaşmış ve ağır kayıp vermiştir. Öyle ki, buradaki hava savunmasının Vietnam Savaşı'ndakinden bile daha yoğun olduğu iddia edilmiştir. İsraili pilotlar bu hava savunmasına karşı uçmuş ve bir çatışma durumunda ise kara birliklerine yakın destek vermeye çalışmıştır¹¹.

Ramazan/Yom Kippur Savaşı esnasında Mısır hava savunmasının elinde sadece 20 kadar seyyar SA-6 füze bataryası vardır ancak bunlar 70 adet SA-2 ve 65 adet SA-3 sabit hava savunma sistemi ve 2.500 kadar ZSU-23 uçaksavar topu ile desteklenmiştir.¹² Ayrıca Batılı uzmanların tahminlerine göre Mısır'ın elinde 3.000 kadar da omuzdan atılan SA-7 füzesi bulunmaktadır. Suriye'nin ise elinde bu dönemde toplamda 34 hava savunma sistemi vardır¹³. Genel olarak 1956-1967 yılları arasında kalan dönemde Sovyetler Birliği, Araplara çatışmalarda kaybettikleri silahların daha fazlası ve daha modern olanlarını temin etmiştir. Ancak Mısır ve Suriye'nin İsrail'e baskın bir saldırı yaparak büyük bir kriz

¹¹ Rebecca Grant, "The Bekaa Valley War".

¹² "SA-2 alçak irtifa; SA-3 ise orta irtifa hava savunma sistemidir." Bkz. Tal Tovoy, "The Struggle for Air Superiority", s. 95.

¹³ Rebecca Grant, "The Bekaa Valley War".

çıkarmasını önlemek de isteyen Sovyetler Birliği yönetimi, bu ülkeye silah satışını hep sınırlı tutmuştur¹⁴.

Dana Burnu Operasyonu ve Lübnan İşgali sırasında İHK Komutanı olan David Ivri Ramazan/Yom Kippur Savaşı sırasında İsrail Hava Kuvvetleri'nin komutan yardımcısıdır.¹⁵ 1973 Savaşında görev almış olan Ivri, 1967 Savaşında dae avcı uçağı pilotu olarak görev yapmıştır. 1973 Savaşı'nda Arap saldırısının İsrail'i hazırlıksız yakaladığını, bu yüzden hava kuvvetlerinin hava savunmasını yok etmeye vakit bulamadığını zira önceliklerinin kara birliklerinin bozguna uğramasının önlenmesi olduğunu ifade etmiş, bu yüzden İsrail Hava Kuvvetleri'nin 1973 savaşında ağır kayıp verdiğini ifade etmiştir. Bu düşüncesinde de haklıdır zira Arap ülkelerinin hava savunması İsrail'in elindeki 170 A-4 Skyhawk'tan 53'ünü ve 177 F-4 Phantom'dan 33'ünü düşürmüştür¹⁶. Bu rakamların ve savaşta İsrail Hava Kuvvetleri'nin 100'ün (109) üzerinde kayıp vermesi de dikkate alındığında, İsrail Hava Kuvvetleri'nin Arap ülkelerinin elindeki Sovyet yapımı hava savunma sistemlerine karşı fazla bir başarı elde edemediği görülmüştür. Bu durumda Mısır ve Suriye hava savunmasının hazır beklemesinin de etkisi vardır¹⁷. Örnekle açıklamak gerekirse; 7 Ekim 1973 tarihinde bir 15 uçaktan oluşan bir F-4 filosu, 5 Suriye hava savunma sistemini imha etmek için *Operation Doogman* veya *Operation Model 5* adı verilen bir harekâta katılmıştır. İsrail uçakları, aktif 31 hava savunma sisteminden sadece 3'ünü tespit edebilmiştir. Tespit edebildikleri bataryalara neredeyse hiç hasar veremeyen İsraililer 6 tane uçak kaybetmiştir. Hezimet haline dönen operasyon sebebiyle İsraililer, 1973 Savaşı'nın

¹⁴ Jon D. Glassman, *Arms for the Arabs*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1981, s. 32-33.

¹⁵ David Ivri, İsrail Hava Kuvvetleri'nin 9. Komutanı'dır. 1977-1982 yılları arasında bu görevi yürüten Ivri, bu görevinden önce Hava Kuvvetleri Komutan Yardımcısı ve Kurmay Heyeti'nin de başkanlığını yapmıştır. Bkz. Haim Yogev vd., "Revolution in Military Affairs-The Operation Mole Cricket 19 As a Case Study For The Technological Race During The Cold War", *International Area Studies Review*, Sayı 2 (2022), c. 25, s. 147, 148.

¹⁶ Rebecca Grant, "The Bekaa Valley War".

¹⁷ Eliezer Cohen, *Israel's Best Defense: The First Full Story of The Israeli Air Force*, çev. Jonathan Cordis, Orion Books, New York 1993, s. 387; Haim Yogev vd., "Revolution in Military Affairs-The Operation Mole Cricket 19 As a Case Study For The Technological Race During The Cold War", s. 138.

geri kalan kısmında benzer bir harekâta cesaret edememiştir¹⁸. Mısır ve Suriye hava savunması İsrail Hava Kuvvetleri'nin kara birliklerine yakın hava desteği vermesini oldukça zorlaştırmıştır. Ancak tam bu noktada Mısır yanlış bir adım atmış ve 14 Ekim 1973 tarihinde Sina Yarımadası'nın doğu kıyısında kurmuş olduğu hava savunma şemsiyesi içinde kalan birliklerini ilerletme kararı almıştır. Bunun sonucunda Mısır ordu birlikleri uçaksavar füze koruması olmadan Sina geçitlerine doğru ilerlemiş ve İsrail Hava Kuvvetleri'nin saldırılarına açık hale gelmiştir. Suriye üzerindeki baskıyı azaltmayı amaçlayan bu harekette kara birliklerini Mısır Hava Kuvvetleri'nin koruması öngörülmüştür. Ancak sonuç beklenen gibi olmamıştır. Bu sefer Mısır güçlü bir savunma ile karşılaşmıştır. İsrail savunması Mısır ordusunu durdurmuştur. Ek olarak hava koruması sağlaması planlanan Mısır Hava Kuvvetleri bir günde 28 uçak kaybetmiştir. Hava korumasını kaybeden Mısır kara birlikleri İsrail Hava Kuvvetleri'nin karşısında savunmasız kalmış ve ağır kayıp vermiştir. İsrail bu savaşı atlattığı ancak 1973 Savaşı'ndan çıkarılan dersler İsrail için oldukça maliyetli olmuştur. Savaşta gösterilen zafiyet sebebi ile tüm askerî, idarî ve istihbarî yapıda revizyona gidilmiştir. Hava Kuvvetleri de bu revizyondan payını almış, temel taktiklerde değişikliğe gidilmiştir. Zira savaşın son günlerinde Suriye hava savunma sistemlerini imha etmek için yapılan bir saldırıda 6 uçak kaybedilmesi, hava savunma sistemlerinden kaynaklanan tehdide mutlaka bir çözüm bulunması gerektiğini göstermiştir¹⁹.

2. 1973 Sonrası

İsrail Hava Kuvvetleri, 1973 Savaşı'ndan çıkardığı dersler sonucunda hava savunma sistem ağının, kendilerinin karşı saldırı yapma ve ilerleyen düşmanı durdurma yeteneğini oldukça zayıflattığını tespit etmiştir. Ayrıca ABD'den alınan F-4 uçakları, Sovyet hava savunma sistemlerine karşı çok etkili olamamıştır. Ek olarak Arap devletlerinin hava savunma sistemleri SS-21 gibi karadan karaya füzeleri de korumaktadır ve bu füzeler de İsrail topraklarını saldırıya açık hale getirmektedir. İsrail, hava kuvvetlerinin karşısına çıkan entegre hava

¹⁸ Chaim Herzog, *The Arab-Israeli Wars: War and Peace in the Middle East*, Random House, New York 1982, s. 310; Robert Frank Futrell, *Ideas, Concepts, Doctrine, Basic Thinking in the United States Air Force, 1961-1984*, c. 2, Air University Press, Maxwell AFB, Alabama 1989, s. 486-487; Elizer Cohen, *Israel's Best Defense*, s. 352-354.

¹⁹ Rebecca Grant, "The Bekaa Valley War".

savunma sistemi yüzünden bir sonraki çatışmada hava üstünlüğünü koruyamayacağından endişe etmeye başlamıştır.²⁰ Bu korku eski Hava Kuvvetleri Komutanlarından birisi olan İsrail Cumhurbaşkanı Ezer Weizman'ın şu sözlerinde kendisini belli etmektedir: “*Savaş uçaklarının kanatları SAM füzeleri tarafından kırıldı*”²¹. Bu yüzden İsrail, 1973-1978 yılları arasındaki dönemde hava savunma sistemlerinden kaynaklanan tehdidi ortadan kaldırabilmek için tüm kaynaklarını seferber etmiş ve bu amaca yönelik program ve projeleri hayata geçirmiştir²².

Sovyet hava savunma sistemlerinden kaynaklanan tehdit gündemde iken 28 Mayıs 1980'de İsrail Hava Kuvvetleri, Lübnan, Sayda yakınlarında Libyalılar tarafından kullanılan ve SA-9 hava savunma füzesi taşıyan iki aracı güdümlü füze ile vurmuştur. Bu olayı İsrail medyası, hava savunma sistemi tehdidine bulunan çözüm olarak sunmuştur ancak İsrail Hava Kuvvetleri Komutanı David Ivri böyle bir sonuca ulaşmak için henüz yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmadıklarını, keza SA-9'un da çok etkili bir hava savunma sistemi olmadığını ifade etmiştir. Ancak dönemin Başbakanı Menahem Begin, Ivri ile aynı görüşte değildir. Ona göre İsrail Hava Kuvvetleri yapılacak iyi bir planlama ile Suriyelilerin elindeki hava savunma sistemlerini 2 saatte yok edebilecek durumdadır. Ivri ise muhalefeti yinelemiş ve İsrail hava gücünün henüz böyle bir yetkinlikte olmadığını ifade etmiştir²³. Tartışmaların da göstermiş olduğu üzere İsrail Hava Kuvvetleri'nin olası çatışmalarda rahatça hareket edebilmesi ve hava üstünlüğünü ele geçirebilmesi için sabit ve seyyar hava savunma sistemlerinin sebep olduğu tehdiye hızlı ve sistematik bir çözüm bulması bir zaruret haline gelmiştir. Her ne kadar Mısır ve İsrail, 1979 yılında Camp David Antlaşması'nı imzalamış ve savaş halini sonlandırarak İsrail'e Araplardan gelen tehdidi önemli oranda azaltmış olsa da İsrail Hava Kuvvetleri harekât planlayıcıları hava savunma sistemi tehdidi üzerinde çalışmaktan vazgeçmemiştir²⁴. Zira hava savunma sistemlerine yapılacak bir saldırı süreci 24 saat süren bir hazırlık gerektirmektedir. Saldırı hazırlığı için önce hedefin hava fotoğrafı alınmaktadır. Daha sonra hava fotoğrafları basılmaktadır. Bunu

²⁰ Rebecca Grant, “The Bekaa Valley War”.

²¹ Haim Yogev vd., “Revolution in Military Affairs”, s. 138.

²² Haim Yogev vd., “Revolution in Military Affairs”, s. 139, 147.

²³ Elizer Cohen, *The Sky Is Not The Limit: The Story of the Israeli Air Force*, Sifriyat Maariv, Tel-Aviv 1990, s. 584.

²⁴ Rebecca Grant, “The Bekaa Valley War”.

fotoğraflar üzerinde hedeflerin tespiti izlemektedir. Hedef tespitini takiben elde edilen bilgiler üzerinden saldırı ve harekât planları yapılmakta, her şey hazır olunca da saldırı başlamaktadır. Ancak toplam 24 saat süren bu hazırlık esnasında hava savunma sistemleri yerlerini değiştirebilmektedir. Böyle bir durumda ise saldırıya katılan uçaklar da hedefleri bulmakta zorlanmaktadır. Bu durumun üstesinden gelmek için bulunan çözüm ise kapalı bir saldırı döngüsü olmuştur. Saldırı döngüsünün sürmesi için hedefin İHA'larla sürekli olarak izlenerek olay yerinden gerçek zamanlı görüntü ve bilgi alınması önerilmiştir. Bu sayede hava gücü saldırı esnasında dahi hedeflerinde değişiklik yapabilecektir. Ancak bu duruma uygun bir komuta-kontrol sistemi geliştirilmesi gerekmektedir²⁵. Bu sistem de 1974 yılında İsrail Hava Kuvvetleri Harekât Dairesi'nde görevli bir subay olan Albay Aviam Sela ve ekibi tarafından 6 aylık çalışmadan sonra geliştirilmiştir. Periscope adı verilen bu sistem Tel-Aviv'deki Kirya üssündeki komuta-kontrol merkezine kurulmuştur²⁶.

Hava savunma sistemlerine karşı, saldırı planlamasının sürdürülmesindeki isabet ise 1981 yılının Nisan ayında Suriye'nin Lübnan'daki Bekaa Vadisi'ne hava savunma sistemleri kurmaya başlayınca ortaya çıkmıştır²⁷. Suriye'nin buraya hava savunma sistemleri kurmasının sebebi ise, 28 Nisan 1981'de İsrail'in Güney Lübnan'daki müttefiki olan Hıristiyan Falanjist (*Maruni*) milislere yapılan saldırılara destek veren iki Suriye helikopterinin Ramat David Hava Üssü'nde konuşlu 117'nci Filo'ya bağlı iki F-16A savaş uçağı tarafından düşürülmesidir²⁸. Benzer bir durumun yeniden ortaya çıkmaması için saldırıyı takip eden gün olan 29 Nisan'da Suriye Bekaa Vadisi'ne SA-6 uçaksavar füzelerini yerleştirmeye başlamıştır²⁹. Temel olarak Suriye'nin Bekaa Vadisi'ne yerleştirdiği hava savunma sistemleri İsrail'e doğrudan

²⁵ Haim Yogev vd., "Revolution in Military Affairs", s. 147.

²⁶ Haim Yogev vd., "Revolution in Military Affairs", s. 148.

²⁷ Rebecca Grant, "The Bekaa Valley War".

²⁸ Yair Evron, *War and Intervention in Lebanon: The Israeli-Syrian Deterrence Dialogue*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore 1987, s. 95; Mathew M. Hurley, "The Bekaa Valley Air Battle", *Airpower Journal*, Sayı 4 (1989), c. 3, s. 61.

²⁹ Trevor N. Dupuy ve Paul Martell, *Flawed Victory: The Arab-Israeli Conflict and the 1982 War in Lebanon*, Hero Books, Fairfax VA 1986, s. 62-63; Benjamin S. Lambeth, *Moscow's Lesson from the 1982 Lebanon Air War*, The Rand Corporation, Santa Monica CA 1984, s. 4.

tehdit oluşturmamıştır. O dönemde Doğu Lübnan'da sınır boyunca Suriye'nin hava savunma sistemleri mevcuttur. Fakat dönemin İsrail Başbakanı M. Begin ve yönetim kadrosu farklı düşünmüş, Suriye'nin bu hareketinin Lübnan'daki Suriye mevcudiyetini düzenleyen İsrail-Suriye antlaşmasının ihlali olarak değerlendirmiştir³⁰. Keza dönemin İsrail Hava Kuvvetleri Komutanı David Ivri'ye de Suriye'nin bu hamlesi İsrail'in kırmızı çizgisinin aşılması olarak görmüştür. Zira bu sayede Suriye, İsrail'in bölgedeki hava üstünlüğünü tehdit eder hale gelmiştir. Ek olarak Bekaa Vadisi'ndeki Suriye hava savunma sistemlerinin İsrail'in keşif ve yakın destek operasyonları yapma yeteneğini zaafa uğratacağı öngörülmüştür³¹. Ancak bu dönemde bölgedeki ve dünya siyasetindeki siyasî durum oldukça hassastır; İsrail-Mısır Barış Antlaşması yeni imzalanmıştır ve İsrail güçlerinin 1982 yılı sonuna kadar Sina Yarımadası'ndan çekilmesi gerekmektedir. Yapılacak bir saldırının tüm barış sürecini sekteye uğratma ihtimali vardır. Buna rağmen İsrail Hava Kuvvetleri Bekaa Vadisi'ndeki Suriye hava savunma sistemleri vurmak için dönemin Hava Kuvvetleri Komutanı olan David Ivri'nin emri ile çalışma grupları oluşturmuş, oluşturulan bu grup tüm yıl boyunca bir plan hazırlamak için çalışmıştır. Sonunda da bir saldırı planı ortaya çıkmıştır³². Fakat hem Irak'taki Osirak nükleer tesisinden kaynaklanan durum hem de ABD'den gelen baskı, İsrail'in öncelik sırasını değiştirmiştir³³.

Osirak Saldırısı sırasında 7 Temmuz 1981 tarihinde, 14 uçağın katıldığı bir operasyonla Irak'ta Bağdat yakınlarındaki reaktör vurulmuş ve kullanılmaz hale getirilmiştir. İsrail, bu saldırısına gelen tepkilere rağmen Mısır'la olan barış süreci sekteye uğramadığı için bölgesel ajandasında yer alan diğer amaçların da yerine getirilmesi için çalışmalarına kaldığı yerden devam etmiştir. Bu kapsamda Bekaa Vadisi'ndeki Suriye hava savunma sistemlerinin yok edilmesi için saldırı planlarının geliştirilmesine devam edilmiştir. Zira bir yıl sonra bu bataryalardan kaynaklanan tehdit oldukça ciddi bir hal almıştır. Bu dönemde Güney Lübnan'da savaş devam etmektedir ve Hıristiyan

³⁰ Mathew M. Hurley, "The Bekaa Valley Air Battle", s. 61.

³¹ Yair Evron, *War and Intervention in Lebanon*, s. 95.

³² David Ivri, "Destruction of a Surface-to-Air Missile Array During the Galilee Peace War", *Maaracot*, Sayı 413 (2007), 68-71; Haim Yogev vd., "Revolution in Military Affairs", s. 147.

³³ Tal Tovy, "The Struggle for Air Superiority", s. 91.

Falanjist Milisleri (Maruniler), FKÖ'nün İsrail'e olan saldırılarına engel olamamıştır. Bu dönemde FKÖ, Celile yakınlarındaki İsrail yerleşimlerine akınlar, topçu, füze veya roket saldırıları yapmıştır.³⁴ Bölgede bahsi geçen bu durum 1970'li yılların başından beri devam etmektedir.³⁵ FKÖ'nün Fedayiin saldırıları yanında Suriye, Lübnan'daki hava savunması sitemini de güçlendirmiş ve Bekaa Vadisi'ndeki hava savunma sistemlerinin sayısını da 19'a çıkarmıştır.³⁶ Bu saldırılar ve Suriye'nin hava savunma sistemini güçlendirmesinin kendileri için tehdit olduğunu ifade eden dönemin Savunma Bakanı Ariel Sharon, Başbakan Menahem Begin'den Lübnan'daki FKÖ güçlerine karşı harekete geçme iznini almayı başarmıştır. Bu amaçla “*Operation Peace for Galilee*” hazırlanmış ve Suriye'nin etkisini kırmak için İsrail kara birlikleri Lübnan'a girmiştir.³⁷ Eş zamanlı olarak Güney Lübnan'daki FKÖ mevcudiyeti ve varlığının sonlandırılması için de Hıristiyan Falanjist milislere destek verilmeye başlanmıştır. Bu operasyonun ilk haftasında ise İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde cereyan eden en önemli hava muharebelerinden birisi olan Dana Burnu Operasyonu yaşanmıştır³⁸.

Harekâtın başlangıç tarihi ilk olarak 30 Nisan olarak belirlenmiştir ancak daha sonra olumsuz hava şartları sebebiyle ertelenmiştir.³⁹ Hava şartları düzeldiğinde ise İsrail Hava Kuvvetleri *Operation Opera*'nın hazırlıkları ile meşguldür⁴⁰. Bu esnada ABD, olası

³⁴ Rebecca Grant, “The Bekaa Valley War”.

³⁵ Avi Kober, *Israel and War of Attrition*, Mideast Security and Policy Studies No. 62, Bar-Ilan University, The Begin-Sadat Center for Strategic Studies (BESA), Ramat Gan 2005, s. 228.

³⁶ Tal Tovy, “The Struggle for Air Superiority”, s. 91.

³⁷ David E. Clary, *The Bekaa Valley-A Case Study*, Air Command and Staff College, Maxwell AFB, Alabama 1988, s. 7.

³⁸ Rebecca Grant, “The Bekaa Valley War”.

³⁹ Yair Evron, *War and Intervention in Lebanon*, s. 95.

⁴⁰ *Operation Opera*, Irak'ta, Bağdat yakınlarındaki Tuveyta'daki Osirak nükleer reaktörüne yapılan saldırının kod adıdır. Daha fazla bilgi için bkz. Joshua Kirschenbaum, “Operation Opera: An Ambiguous Success”, *Journal of Strategic Security*, Sayı 4 (2010), c. 3, s. 49-62.

Ayrıca bkz. Maya Carlin, “Operation Opera: Israel Stopped Saddam Hussein from Getting Nuclear Weapons”, *The National Interest*, 2024, <https://nationalinterest.org/blog/buzz/operation-opera-israel-stopped-saddam-hussein-getting-nuclear-weapons-208706> (Erişim Tarihi: 07.10.2024).

bir İsrail saldırısının Sovyetlerin tepkisini çekeceği ve bölgede gerginliğe sebep olacağı konusunda İsrail'i uyarmış ve saldırıyı ertelemesi için baskı yapmıştır. Bu baskı ve Osirak saldırısı hazırlıkları sebebiyle İsrail saldırıyı ertelemiştir. ABD, sorunun daha fazla büyümeden çözülmesi için Philip Charles Habib'i arabulucu olarak bölgeye göndermiştir. Habib, sorunu çözmek için Şam ve Tel-Aviv arasında mekik diplomasisi yürütmüştür ancak Suriye'yi hava savunma sistemlerini geri çekmeye ikna edememiştir⁴¹. Bunun üzerine İsrail 14 Aralık'ta Golan Tepeleri Yasası'nı çıkarmış ve bu bölgeyi ilhak etmiştir. Suriye bunu savaş ilanı olarak kabul etmiş ancak karşılık verecek durumda olmadığı için harekete geçmemiştir⁴². İsrail'in bu kararına ABD tepki göstermiştir. Bu ortamda, 20 Aralık'ta yapılan haftalık Kabine Toplantısı'nda Savunma Bakanı Ariel Sharon ve İsrail Genelkurmay Başkanı Rafael Eitan Lübnan'ı işgal planını takdim etmiştir.⁴³ Başbakan Begin planı desteklemiştir ancak diğer Bakanlar planın uygulanmasına karşı çıkmıştır. Bunun üzerine planın uygulanması ertelenmiştir⁴⁴.

3. Lübnan'ın İsrail Tarafından İşgali (1982)

3 Haziran 1982'de Ebu Nidal Örgütü'ne bağlı iki Filistinli İsrail'in Londra Büyükelçisi Shlomo Argov'a suikast düzenlemiş ve ağır yaralamışlardır⁴⁵. Saldırıyı takip eden iki gün boyunca da Filistinliler ve İsrail ordusu Lübnan sınırı boyunca çatışmaya girmiştir.⁴⁶ Tüm bu olanları fırsat bilen İsrail ordu birlikleri 6 Haziran 1982 tarihinde, yığınak yaptıkları Lübnan sınırını geçmiş ve Güney Lübnan'daki FKÖ üslerine hava desteği eşliğinde saldırı başlatmıştır⁴⁷. Bu sırada Knesset'te yaptığı konuşmasında Begin, Suriyelilere de seslenmiş ve savaşa dâhil

⁴¹ Yair Evron, *War and Intervention in Lebanon*, s. 95-96.

⁴² Patrick Seale, *Asad: The Struggle for the Middle East*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles 1990, s. 372-373.

⁴³ Haim Yogev vd., "Revolution in Military Affairs", s. 149.

⁴⁴ Yair Evron, *War and Intervention in Lebanon*, s. 120.

⁴⁵ Mathew M. Hurley, "The Bekaa Valley Air Battle", s. 61; Haim Yogev vd., "Revolution in Military Affairs", s. 148.

⁴⁶ Benjamin S. Lambeth, *Moscow's Lesson from the 1982 Lebanon Air War*, s. 4; Haim Yogev vd., "Revolution in Military Affairs", s. 148.

⁴⁷ R. A. Mason, "Airpower As a National Instrument: The Arab-Israeli Wars", *The War in the Air 1914-1994*, ed. Alan Stephens, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama 2001, s. 208; Haim Yogev vd., "Revolution in Military Affairs", s. 148; Mathew M. Hurley, "The Bekaa Valley Air Battle", s. 61.

olmamaları konusunda uyarılmış, iki devlet arasındaki ateşkes halinin muhafaza edilmesini istemiş, buna uyulacak olursa Suriye askerlerinin zarar görmeyeceği konusunda teminat dahi vermiştir⁴⁸. Bu esnada Lübnan topraklarında ilerleyen İsraililer 8 Haziran’da kuzeyde Cezzin’e ulaşmıştır ancak ilerleyişleri burada durdurulmuştur. Aynı gece Merkezi Lübnan’daki Cezzin’de savaş tüm şiddetiyle sürerken Ariel Sharon, İsrail Kuzey Bölgesi Komutanlığı karargâhında yapılan toplantıda Suriyelilerle temasın kaçınılmaz olduğunu ve bu karşılaşmada avantajı ele geçirmek için Lübnan içlerine doğru ilerlemenin en uygun çözüm olacağını iddia etmiştir⁴⁹. Toplantıyı takiben gece saat 23.00’te İsrail kara birlikleri Ayn Zahalta’ya⁵⁰ girmiş ve karşısındaki Suriye Tümeni ile çatışmaya başlamıştır⁵¹.

Bu noktada karşılaştıkları direnişi kırmak için İsrail kara birliklerinin hava desteğine ihtiyacı olmuştur ancak bölge Bekaa Vadisi’ndeki hava savunma sistemlerinin menzili içerisinde kaldığı için Hava Kuvvetleri riske girmemiş ve yakın hava desteği sağlamamıştır.⁵² Yani Suriye hava savunma sistemleri İsrail Hava Kuvvetlerinin hareket serbestisini elinden almıştır⁵³. Sharon bu durumu Danaburnu Operasyonu’nun yürürlüğe konması için bir fırsat olarak değerlendirmiş ve Suriye’nin Nisan 1981’de vadiye yerleştirdiği ve İsrail Hava Kuvvetlerini tehdit eden SA-6 füze bataryalarının vurulmasını istemiştir⁵⁴. Ancak eski Genelkurmay Başkan Yardımcısı ve Mossad Başkanı Yekutiel Adam bu konuda çekincelerini dile getirmiş ve Kabine’nin bu konu ile ilgili olarak tam olarak bilgilendirilmediğini iddia

⁴⁸ Eyal Zisser, “The 1982 ‘Peace for Galilee’ War: Looking Back in Anger-Between an Option of a War and a War of No Option”, *Never-Ending Conflict: Israeli Military History* (illustrated ed.), ed. Mordechai Bar-On, Stackpole Books, Mechanicsburg PA 2006, s. 202.

⁴⁹ Ze’ev Schiff ve Ehud Ya’ari, *Israel’s Lebanon War*, Touchstone, Old Tappan, New Jersey 1985, s. 157.

⁵⁰ Ayn Zahalta, Lübnan’ın güneybatısındaki Cebel-i Lübnan Valiliği’nin Şuf İlçesine bağlı bir köydür.

⁵¹ Ze’ev Schiff ve Ehud Ya’ari, *Israel’s Lebanon War*, s. 161.

⁵² Yair Evron, *War and Intervention in Lebanon*, s. 95; R. A. Mason, “Airpower As a National Instrument”, s. 208.

⁵³ David Ivri, “Destruction of a Surface-to-Air Missile Array During the Galilee Peace War”, s. 68-71; Haim Yogev vd., “Revolution in Military Affairs”, s. 148-149.

⁵⁴ Ze’ev Schiff ve Ehud Ya’ari, *Israel’s Lebanon War*, s. 161; R. A. Mason, “Airpower As a National Instrument”, s. 208.

etmiştir. Bu itiraza rağmen Sharon, İsrail Kuzey Bölgesi Komutanı Amir Drori'ye ilerleme emri vermiştir. Bu sırada Genelkurmay Başkan Yardımcısı Moshe Levi Ayn Zahalta'ya gitmiş ve oradaki birlik komutanı olan Menachem Einan'a birliğinin yerini korumasını, İsrail Hava Kuvvetleri'nin hareketlerini kısıtlayan hava savunma sistemi tehdidini ortadan kaldırmak için harekete geçeceği, bu ana kadar beklmeleri gerektiği bilgisini vermiştir⁵⁵. Sonuç olarak İsrail, Ortadoğu'daki nispi istikrarı bozmamak için Suriye ile yeni savaş istememiştir⁵⁶. Ancak Lübnan'daki harekâtını da devam ettirmiştir.

Resim 1: SA-6 Füze Bataryası⁵⁷

Askerî harekâtını devam ettiren İsrail yönetimi Lübnan'da dahi olsa, Suriye'ye yapılacak bir saldırıya Arap devletlerinin tepki vereceğini öngörmüştür. Bu yüzden çok dikkatli bir saldırı planlamasına ihtiyaç duyulmuştur⁵⁸. Saldırıya verilecek tepkinin azaltılması için ilk etapta 14 bataryanın vurulmasına karar verilmiştir. Ancak 8 Haziran'da insansız hava araçlarından (İHA) gelen son görüntülerde beş yeni hava savunma sistemi daha tespit edildiği bilgisi İvri'ye ulaşmıştır. Bu son gelen bataryalar Golan Tepeleri'nden bölgeye kaydırılmıştır. Golan Tepeleri'nde hâlihazırda Suriye'nin oldukça güçlü bir hava savunma sistemi mevcuttur. Ancak bu hareket İsraili askerî uzmanlar tarafından Suriye'nin büyük bir çatışmaya girme niyetinde olmadığı, böyle olsa

⁵⁵ Ze'ev Schiff ve Ehud Ya'ari, *Israel's Lebanon War*, s. 164.

⁵⁶ Yair Evron, *War and Intervention in Lebanon*, s. 95.

⁵⁷ <https://www.defenseadvancement.com/projects/sa-6-surface-to-air-missile-system/> (Erişim Tarihi: 29.01.2025).

⁵⁸ Rebecca Grant, "The Bekaa Valley War".

başkent Şam'ın (Golan Tepelerine 50 km. mesafededir) savunmasını yapacak silahların bir kısmının Lübnan'a kaydırılmayacağı ve hava savunma sistemlerine yapılacak bir saldırının büyük bir savaşı başlatmayacağı şeklinde yorumlanmıştır. Fakat yapılan takviyelerin Lübnan'daki Suriye hava savunması güçlendirdiği de açıktır. Bu son takviyeler yüzünden, denklemin İsrail tarafında bu füzelerin ve onlardan kaynaklanan tehdidin ortadan kaldırılması gerektiği kanaati pekişmiştir⁵⁹.

9 Haziran 1982 Çarşamba günü Sharon, kabine toplantısına katılmak için geri dönmüş ve Suriye'nin 3'üncü Zırhlı Tümeni'ni Ayn Zahalta'ya takviye olarak gönderdiği bilgisini Kabine ile paylaşmış ve hemen harekete geçilmesini istemiştir. Ancak toplantıya Sharon'la beraber katılan Drori, çok riskli olduğunu söyleyerek saldırıya karşı çıkmıştır. Keza İletişim Bakanı olan Mordechai Tzipori de Sharon'un 40 km derinliğe kadar girmeyi öngören orijinal planı bozduğunu söyleyerek, saldırı yapılması talebine muhalefet etmiştir. Genelkurmay Başkanı Rafael Eitan ise kararsız kalmıştır, ancak Suriyelileri durdurmak için sınırlı bir karşılık verilebileceğini de ifade etmiştir. Ancak Sharon, Ayn Zahalta'daki birliklerin korunması için hava desteğine ihtiyaç olduğunu, hava desteğinin riske girmemesi için ise Bekaa Vadisi'ndeki Suriye hava savunma sistemlerinin yok edilmesi gerektiği iddiasını tekrar etmiştir⁶⁰. Bunun üzerine söz alan İçişleri Bakanı Yosef Burg, Suriye ile bir çatışmanın kaçınılmaz olduğunun farkında olduğunu, hava savunma sistemlerine yapılacak bir saldırının bu süreci hızlandıracağını söylemiş ancak askerî plancılardan iddialarının aksine bu durumun Lübnan'la sınırlı kalmayacağını, aksine Suriye ile topyekûn bir savaşa yol açacağını iddia etmiştir. Tartışmaların şiddetlenmesi üzerine Başbakan Begin, Hava Kuvvetleri Komutan Yardımcısı Amos Amir'e olası bir hava harekâtında kayıpların ne kadar olacağını sormuştur. Amir kesin bir rakam vermenin imkânsız olduğunu ancak asgari derecede kayıp vermeyi öngördüklerini ifade etmiştir. Bunun üzerine Begin saldırı planının uygulanmasına onay vermiştir. Burg da itirazlarını sonlandırmıştır⁶¹. Verilen onay üzerine saldırı planı 9 Haziran sabahı bizzat İvri'nin kendisi tarafından revize edilmiştir. Yeni plan kapsamında bölgeye son kaydırılan hava savunma sistemleri de hedef listesine alınmıştır.

⁵⁹ Rebecca Grant, "The Bekaa Valley War".

⁶⁰ Ze'ev Schiff ve Ehud Ya'ari, *Israel's Lebanon War*, s. 164-165.

⁶¹ Ze'ev Schiff ve Ehud Ya'ari, *Israel's Lebanon War*, s. 165-166.

4. Danaburnu (Mole Cricket) 19 Operasyonu

Danaburnu 19 Operasyonu (İbranice: *Mivtza Artzav Tsha-Esreh*), 9 Haziran 1982’de İsrail Hava Kuvvetleri tarafından, Suriye hava savunmasını baskılamak için düzenlenen bir askerî harekâtıdır.⁶² Bu harekât, Batı destekli bir hava gücünün Sovyet yapımı yerden havaya füze sistemlerini ilk kez yendiği operasyon olması sebebiyle de önemlidir. Bu harekât ayrıca İkinci Dünya ve Kore Savaşı’ndan sonra yapılan en büyük ve kapsamlı hava saldırısı ve muharebelerinden biri olmuştur⁶³. Bölgede artan gerilim üzerine İsrail yönetimi, Lübnan’ı işgalinin üçüncü gününde bu operasyonu başlatma kararı almıştır. İki saatte sonuçlanan bu harekât sırasında ise yeni silahlar ve taktikler denenmiştir. Operasyonunun temellerinin atıldığı an ise 1973 Ramazan/Yom Kippur Savaşı’dır. Bu savaşta Mısır ve Suriye hava savunma sistemleri karşısında ağır kayıplar veren İHK, savaş sonrasında aynı durumla tekrar karşılaşmamak için çalışmalara başlamıştır⁶⁴. Suriye ile teknik olarak süren savaş hali de bu çalışmaların önemini arttırmıştır.

Ramazan/Yom Kippur Savaşı’nın sona ermesi ile kısa bir süreliğine taraflar arasında azalan gerginlik, 1980’li yılların başında Lübnan’daki durum sebebiyle yeniden tırmanmaya başlamıştır⁶⁵. Gerginlik arttıkça İsrail, ABD’den aldığı modern uçaklarla Suriye savaş uçaklarını ölemeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak da Suriye Hava Kuvvetleri’ne üstünlük kurmuş ve Güney Lübnan üzerinde hava hâkimiyeti tesis etmiştir⁶⁶. Ancak karada İsrail aynı derecede avantajlı değildir. Lübnan’da 1976 yılından beri, çoğu Bekaa Vadisi’nde konuşlu olmak üzere 30.000 kadar Suriye askerî vardır ve İsrail bu askerleri Lübnan’daki askerî varlığına yönelik doğrudan bir tehdit olarak görmektedir. Ülkede bulunan Suriye ve İsrail güçlerinin karşı karşıya gelmesini sağlayacak iki yol bulunmaktadır. Bunlardan birisi Ürdün üzerinden diğeri ise Bekaa Vadisi üzerinden geçmektedir. Ürdün

⁶² Haim Yogev vd., “Revolution in Military Affairs”, s. 148-149.

⁶³ Lon Nordeen, *Fighters over Israel*, s. 175; Elizer Cohen, *The Sky Is Not The Limit*, s. 615; Benny Morris, *Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881-2001*, Alfred A. Knopf, New York 2001, s. 528.

⁶⁴ Rebecca Grant, “The Bekaa Valley War”; Tovy, “The Struggle for Air Superiority”, s. 90.

⁶⁵ Rebecca Grant, “The Bekaa Valley War”.

⁶⁶ 1980’li yılların başlarından itibaren İsrail, ABD’den F-15 ve F-16 savaş uçakları almaya başlamıştır. Bkz. Tal Tovy, “The Struggle for Air Superiority”, s. 90.

üzerinden İsrail güçlerine saldırı yapılması ihtimali Ürdün'ün o dönemdeki tutumu sebebiyle mümkün değildir. Bu noktada geriye tek uygun alternatif olarak Bekaa Vadisi kalmaktadır. Bu durum da Vadi'nin her iki taraf açısından da önemini arttırmış, bölgenin kontrolünü ele alıp savunmaya geçmek öncelikli amaçları olmuştur. İsrail'in Lübnan'ı işgali bu durum için aranan askerî ve hukuki zemini sağlamıştır⁶⁷.

Resim 2: Bekaa Vadisi⁶⁸

İsrail'in Lübnan'ı işgali öncesinde Suriye, 1967'deki gibi bir baskına uğramamak için, 1973 Savaşı'nda etkinliği kanıtlanmış hava savunma sistemlerini Bekaa Vadisi'ne konuşlandırmıştır⁶⁹. Fakat Suriye'nin bu hamlesi İsrail'i caydırmak yerine daha da kıskırtmıştır. Bunun sonucunda İsrail'in uzun süredir hazırlanmakta olduğu operasyonun uygulanmasına onay verilmiştir. Ancak İsrail, topyekûn taarruz yerine sadece Bekaa Vadisi'ndeki füze tehditlerini yok etmeyi hedeflemiştir⁷⁰. İsrail'in saldırı gücünü oluşturan uçaklar 14:00'te havalanmıştır. İsrail Hava Kuvvetleri'nin hareketliliğini fark eden Suriye Hava Kuvvetleri çatışmadan kaçınmak için tüm uçaklarını geri çağırmıştır⁷¹. İvri, Suriyelilerin bunu sadece çatışmadan kaçınmak için

⁶⁷ David E. Clary, *The Bekaa Valley*, s. 7-8.

⁶⁸ <https://www.flightlineweekly.com/post/operation-mole-cricket-19-iaf-s-most-decisive-victory> (Erişim Tarihi: 29.01.2025).

⁶⁹ Trevor N. Dupuy ve Paul Martell, *Flawed Victory*, s. 90.

⁷⁰ Benjamin S. Lambeth, *Moscow's Lesson from the 1982 Lebanon Air War*, s. 10.

⁷¹ Richard A. Gabriel, *Operation Peace for Galilee: The Israeli-PLO War in Lebanon*, Hill and Wang, New York 1984, s. 97.

değil harekât bölgesini ve görüş alanını da boşaltmak için yaptıklarını ifade etmiştir. Havada kendi uçakları olmayan Suriye hava savunması bu sayede hedefleri ayırt etmeye çalışmak zorunda kalmayacaktır zira tüm hava araçları düşman unsurlar olacaktır. Bu hareketin sebebi yine Ivri'ye göre Suriyelilerin hava savunmalarına çok güvenmeleridir. Bu savunma varken uçaklarını da riske etmek istememişlerdir⁷².

Harekât günü olan 9 Haziran 1982 sabahı Lübnan üzerinde, İsrail Hava Kuvvetleri üç farklı seviyede görev yapmıştır: İlk seviyede Kfir ve A-4 Skyhawklar, Sayda ve Beyrut'un dış mahalleleri arasındaki kıyı şeridinde alçak irtifada uçarak kara birliklerine hava desteği sağlamış ve FKÖ hedeflerine saldırılar düzenlemiştir. İkinci seviyede aynı türden uçaklar 4.000 metrenin üzerindeki irtifada ihtiyat olarak beklemiş ve destek istenen yerlere yönlendirilmiştir. En üst seviyede ise hava kontrol ve komuta görevlerini yerine getiren E-2C uçakları yer almıştır⁷³. Ivri, Suriye hava savunma sistemlerinin yok edilmesini öngören operasyon için harekâta başlama iznini saat 10:00'da almıştır ancak daha önce de ifade edildiği üzere Kabine'nin onayını bekleme kararı almış ve saat 14:00 olarak başlama saatini revize etmiştir.⁷⁴ 13:30'da Eitan, Ivri'yi aramış ve emri teyit etmiştir. Bunun üzerine harekâta katılacak olan uçaklar havalanmış ve *Operation Mole Cricket-19* başlamıştır⁷⁵. Uçakların havalanması ile Suriye hava savunma sistemlerinin olduğu noktalara karadan da topçu ve karadan karaya füze (*Kachlilit* ve *Keres*)⁷⁶ atışları başlamıştır. Bu atışları hava taarruzu takip etmiştir⁷⁷. İlk saldırı dalgası, F-15 ve F-16'lardan oluşan 96 uçaktan oluşmuştur. Saat 15:30'da 92 uçaktan oluşan ikinci dalga Suriye hava savunma sistemlerine taarruz

⁷² Rebecca Grant, "The Bekaa Valley War".

⁷³ Elizer Cohen, *The Sky Is Not The Limit*, s. 611.

⁷⁴ Rebacca Grant, "The Bekaa Valley War".

⁷⁵ Elizer Cohen, *The Sky Is Not The Limit*, s. 611-612. Bekaa Vadisi'ndeki Suriye hava savunma sistemlerinin vurulmasını öngören bu planın orijinal adı Mole (Köstebek) 3'tür. Ancak operasyonun ismi tespit edilen bataryaların sayısının artması yüzünden değişmiştir.

⁷⁶ İsrail, hava gücünü geliştirirken eş zamanlı olarak karadan karaya füze bataryası da kurmuştur. Bu bataryalar ilk başta AGM-45 havadan havaya füzesi temel olarak geliştirilen 70 km menzilli Kachlilit füzeleri ile donatılmıştır. Bunlar daha sonra AGM-78'den geliştirilen Keres füzeleri ile değiştirilmiştir. Bkz. Haim Yogev vd., "Revolution in Military Affairs", s. 148.

⁷⁷ R. A. Mason, "Airpower As a National Instrument", s. 208; Tal Tovy, "The Struggle for Air Superiority", s. 91; Haim Yogev vd., "Revolution in Military Affairs", s. 149.

etmiştir. Saldırı öncesinde Suriye Hava Kuvvetleri'nin Lübnan üzerindeki hava sahasının boşaltması ile İsrail Hava Kuvvetleri SA-2, SA-3 ve SA-6 füzelerinin kombinasyonundan oluşan Suriye hava savunma sistemleri üzerine gitmiştir. Bu esnada İsrail Hava Kuvvetleri uçakları Cebel Baruk'daki radar istasyonunu devre dışı bırakmıştır⁷⁸.

İsrail Hava Kuvvetleri'nin taarruz planı, hava savunma sistemlerinin zayıf noktaları ve Suriyelilerin deneyimsizliği üzerine kurulmuştur⁷⁹. Yeni ve denenmemiş bir araç olan İHA'lar, taarruz öncesi ve sırasında görsel istihbarat (VISINT) sağlamakta kritik rol oynamış ve yeni bir savaş aracı olarak potansiyellerini ispat etmiş; Suriye hava savunma sistemlerinin radar izi ve iletişim frekanslarını tespit edilmesinde yardımcı olmuşlardır.⁸⁰ Bu sayede de frekansları tespit edilen radarları karıştırmak için elektronik karşı tedbirler (ECM) hazırlanabilmiştir⁸¹. Bu durumu Seymour M. Hersh 1991 yılında kaleme almış olduğu *The Samson Option* adlı eserinde teyit etmektedir. Hersh, 1982 Mayıs ayında yapılan gizli operasyonların hava savunma sistemlerinin radar ve telsiz frekanslarının tespitini sağladığını, elde edilen bilgilerden daha sonra Bekaa Vadisi'nde çatışmada İsrail Hava Kuvvetleri'nin oldukça yararlandığını ifade etmiştir⁸². Bu kapsamda saldırıya katılan İsrail uçakları Suriye radarlarını karıştırmak için elektronik karşı tedbir podları taşımıştır⁸³. Suriye hava savunma sistemlerine saldırı için komuta, kontrol ve istihbaratın oldukça iyi koordine edilmiş olması ve radarları devre dışı bırakmak için anti-radyasyon füzelerinin kullanılması yoluyla ilk vuruşun etkin bir şekilde yapılması gerekmiştir. Bu amaçla taarruza hazırlık için İsrail Hava Kuvvetleri Negev Çölü'nde, Suriye hava savunma sistemlerine karşı yapılacak saldırı için aylar (13 ay) süren bir hazırlık safhası geçirmiştir.⁸⁴ Ek olarak elektronik karıştırma sistemleri de geliştirilmiştir.

⁷⁸ Elizer Cohen, *The Sky Is Not The Limit*, s. 611.

⁷⁹ Rebecca Grant, "The Bekaa Valley War".

⁸⁰ David E. Clary, *The Bekaa Valley*, s. 8; Mathew M. Hurley, "The Bekaa Valley Air Battle", s. 61.

⁸¹ Tal Tovy, "The Struggle for Air Superiority", s. 91.

⁸² Seymour M. Hersh, *The Samson Option*, Random House, New York 1991.

⁸³ Richard A. Gabriel, *Operation Peace for Galilee*, s. 98.

⁸⁴ David E. Clary, *The Bekaa Valley*, s. 9; Benjamin S. Lambeth, *Moscow's Lesson from the 1982 Lebanon Air War*, s. 4.

Resim 3: Harekâta katılan İsrail Hava Kuvvetleri uçakları⁸⁵

Hazırlık safhasının sonlanması ve saldırı planının onaylanması sonrasında İsrail komuta kademesi tarafından gerçek zamanlı olarak takip edilmesi, İHA'lar ve uçaklardan oluşan taarruz gücünün koordinasyonu amacıyla İsrail Hava Kuvvetleri'nin E-2C uçakları da görevlendirilmiştir. E-2C uçaklarına ek olarak savaş alanının gerçek zamanlı takibi için İHA'lardan da faydalanılmıştır⁸⁶. Bu sırada İsrail'in

⁸⁵ <https://warhistory.org/@msw/article/air-offensive-over-lebanon-1982> (Erişim Tarihi: 29.01.2025).

⁸⁶ Tal Tovy, "The Struggle for Air Superiority", s. 91 ve 92.

elinde tek İHA filosu 201'inci Filo'dur. Tadiran Mastiff⁸⁷ ve IAI Scout İHA'ları kullanan filo tüm harekât sırasında muharebe sahasında sürekli olarak en az iki İHA bulundurmuş ve hava savunma sistemlerinin konumları hakkında sürekli gerçek zamanlı veri ulaştırmıştır⁸⁸.

Resim 4: Harekâta Katılan İsrail Hava Kuvvetleri Uçakları⁸⁹

⁸⁷ "Mastiff İHA üzerinde jiroskopl stabilize edilmiş bir TV kamerası ve yüksek çözünürlüklü panoramik kamera vardır. İHA bu sayede olay yerinden gerçek zamanlı görüntü ve hava fotoğrafı aktarabilmektedir. Scout ise daha ziyade elektronik istihbarat (ELINT) operasyonları için dizayn edilmiş bir İHA'dır. Hava savunma radarlarının elektromanyetik izlerini toplayan ve frekanslarını tespit eden ise Scout olmuştur." Bkz. David E. Clary, *The Bekaa Valley*, s. 8.

⁸⁸ Richard A. Gabriel, *Operation Peace for Galilee*, s. 98; David E. Clary, *The Bekaa Valley*, s. 10.

⁸⁹ <https://warhistory.org/@msw/article/air-offensive-over-lebanon-1982> (Erişim Tarihi: 29.01.2025).

Yine saldırı sırasında Hava Kuvvetleri Komutanı Ivri ve pilotlar arasında karşılıklı konuşmalarını sağlayan bir hat da tesis edilmiş ve komuta-kontrolün daha da iyileştirilmesi sağlanmıştır. Taarruz grubuna koruma sağlayacak olan F-15 ve F-16 uçakları⁹⁰ önleme görevini üstlenirken hava savunma sistemlerine saldırı görevini Purple Fist⁹¹ ve Gray Fist⁹² füzeleri taşıyan F-4 uçakları yerine getirmiştir⁹³. Fakat bundan önce Suriye hava savunma radarlarını aldatmak ve meşgul etmek için İsrail Hava Kuvvetleri Telem⁹⁴ ve Shadmit İHA'larını düşman havasına göndermiştir⁹⁵. İHA'lara kilitlenen ve açığa çıkan radarları ise yine F-4 uçakları tarafından anti-radyasyon füzeleri (*ARM*) ile vurulmuştur⁹⁶. Bu esnada hedefleri sürekli olarak takip eden İHA'lar, İsrail Hava Kuvvetleri'nin kullandığı harita sistemi ile uyumlu ve eşleştirilmiş fotoğraflar sağlamıştır. Zaman kaybını önleyen bu sistem sayesinde elde edilen bilgi hızlı şekilde işlenmiş ve kullanılmıştır⁹⁷.

⁹⁰ “İsrail, F-15 uçaklarını 1975, F-16'ları ise 1980 yılında almıştır.”. Bkz. Tal Tovy, “The Struggle for Air Superiority”, s. 97.

⁹¹ “1975 yılında ABD, İsrail'e AGM-78 Standart ARM füzeleri vermeyi önermiştir. Ancak F-4 uçaklarında kullanılan bu silah için uçağa özel bir işletim sistemi kurulmasının da gerektiği bildirilmiştir. Oldukça pahalı olan bu sistem İsrail Hava Kuvvetleri'nin konsepti ile de uyuşmamıştır. Bunun üzerine İsrail Hava Kuvvetleri, üretici firma olan General Dynamics ile irtibata geçmiş ve füzenin otonom hale getirilmesi ve işletim sistemine ihtiyaç duymayan bir modelinin geliştirilmesini talep etmiştir. Önerisi kabul gören İsrail ilk füzeleri 1976 yılında teslim almıştır. Bu geliştirilmiş AGM-78'lere İsraililer Purple Fist adını vermiştir.”. Bkz. K. Marinko, “Purple Fist-An Air-to-Ground Missile Against Missile Batteries”, *Israeli Air Force Bulletin*, Sayı 5 (1993), c. 91, s. 3.

⁹² “1976 yılında İsrail Hava Kuvvetleri GBU-8 elektro-optik bombaları envanterine dahil etmiştir. 1 tonluk bir Mark 84 bombası ile ona takılan Rockwell üretimi elektro-optik bir güdümlü setinden oluşan bomba, güdümlü sistemi sayesinde hem gece hem de gündüz kullanılabilir. İsrail Hava Kuvvetleri bu yeni bombaya Gray Fist adını vermiştir.”. Bkz. Haim Yogev vd., “Revolution in Military Affairs”, s. 148.

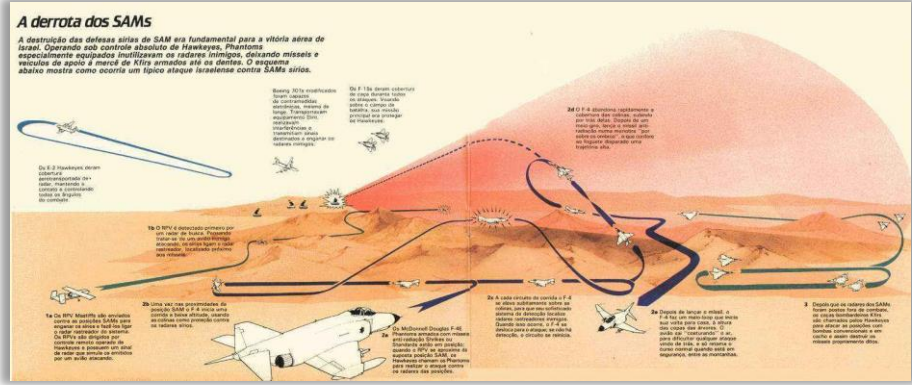
⁹³ K. Marinko, “Purple Fist-An Air-to-Ground Missile Against Missile Batteries”, s. 20.

⁹⁴ Telem İHA, Amerikan Nortrop firması tarafında üretilen MQM-74A İHA'sının İsrail'in taleplerine göre üretilmiş olan modelidir. Bkz. Haim Yogev vd., “Revolution in Military Affairs”, s. 154, dn. 27.

⁹⁵ Benjamin S. Lambeth, *Moscow's Lesson from the 1982 Lebanon Air War*.

⁹⁶ Tal Tovy, “The Struggle for Air Superiority”, s. 91; Haim Yogev vd., “Revolution in Military Affairs”, s. 149.

⁹⁷ Rebecca Grant, “The Bekaa Valley War”.

Resim 5: Harekât Planı⁹⁸

Uçaklar, yerleri anlık olarak belirlenen hedeflere saldırdıkları için saldırılar çok hızlı şekilde sonuçlanmıştır. Bu da uçakların hedef alınma ihtimalini azaltmıştır. Keza anti-radyasyon füzelerinin hızı da F-4'lerin korumasız kaldığı zamanı azaltmış ve hedef alınma ihtimalini asgariye indirmiştir. Saldırı bittiğinde, bölgede dört Hava Savunma Tugayı'nda, 30x28 km'lik bir alana yayılmış olan 19 hava savunma sistemi, iki saatlik bir zaman diliminde hiç uçak kaybı olmadan imha edilmiştir⁹⁹. İsrail Hava Kuvvetleri'nin envanterinde güdümlü füzeler vardır ancak bunlar çok yavaş olduğu için bu operasyonda kullanılmamış, bunun yerine serbest düşüşlü bombalar tercih edilmiştir¹⁰⁰.

Harekât ve sonucu dünya kamuoyunda şoka sebep olmuştur. Bu noktada bekleninin aksine Moskova'da yaşanan şok ve şaşkınlık Şam'dakinden fazla olmuştur¹⁰¹. Hem Moskova hem de Şam'ı şaşkırtan bir diğer konu da İHA'ların etkin kullanımıdır¹⁰². Zira İHA'lar saldırı yapılacak bölgenin keşfine ek olarak sahte hedef olarak da kullanılmış ve

⁹⁸ <https://warhistory.org/@msw/article/the-battle-of-the-bekaa-valley> (Erişim Tarihi: 29.01.2025).

⁹⁹ Vladimir Voronov, *The Syrian Nemesis*, çev. Arch Tait, The Henry Jackson Society, Russia Studies Centre/Radio Free Europe, Radio Liberty, Londra 2017, s. 2. Ayrıca bkz. David E. Clary, *The Bekaa Valley*, s. 6; Benjamin S. Lambeth, *Moscow's Lesson from the 1982 Lebanon Air War*, s. 5-6.

¹⁰⁰ Benjamin S. Lambeth, *Moscow's Lessons*, s. 5-8; R. A. Mason, "Airpower As a National Instrument", s. 208; Tal Tovy, "The Struggle for Air Superiority", s. 92; Rebacca Grant, "The Bekaa Valley War".

¹⁰¹ Vladimir Voronov, *The Syrian Nemesis*, s. 2.

¹⁰² Vladimir Voronov, *The Syrian Nemesis*, s. 4.

Suriye Hava Savunması'nın aktif hale geçmesini ve yerlerinin son kez teyit edilmesini sağlamıştır¹⁰³.

Suriye'nin İsrail Hava Kuvvetleri'nin hareket serbestisini kısıtlamak için Bekaa Vadisi'ne kurduğu SA-6 uçaksavar füzeleri, 1973 Savaşı'nda kullanılan SA-2'ler gibi sabit füze bataryaları değildir. Ancak Suriye ordusu bunları çakılı mevzilere yerleştirmiş ve sabit hale getirmiştir. Bu da Bekaa Vadisi üzerinde sürekli İHA bulunduran İsraililerin füzelerin yerini tespit ve teyit etmesini kolaylaştırmıştır.¹⁰⁴ Sabit hale gelmiş olan hava savunma füzeleri daha sonra yapılan saldırıda kolayca devredışı bırakılmıştır. Yerleri değişmeyen radarların da frekansları bu süre içinde tespit edilmiştir. Burada da İsraililer, Suriye hava savunma füze personelinin radar emisyon kontrolü yapmayı ihmal etmelerinden faydalanmıştır. Zira çatışma bölgesindeki Suriye askerî personeli radarları gereğinden fazla ve neredeyse sürekli açık tutmuş, bu da yerlerinin açığa çıkmasına sebep olmuştur¹⁰⁵

4.1. Hava Harekâtı

Dana Burnu Harekâtı'nın başlamasından 20 dakika sonra durumun vahametini kavrayan Suriyeliler, İsrail Hava Kuvvetleri'ni durdurmak için uçaklarını kaldırmıştır¹⁰⁶. O dönemde Suriye hava gücünün temelini Sovyet yapımı Mig-21 uçakları oluşturmaktadır. Buna ek olarak Suriye Hava Kuvvetleri'nin elinde önemli sayıda Mig-23 ve Su-20 savaş uçağı da bulunmaktadır. Ancak bu uçaklar önleme için yer kontrolüne bağımlıdır. Radarlar vurulup elektronik karıştırma devreye girince Suriye uçakları etkisiz hâle gelmiştir¹⁰⁷. Bu yüzden harekât, konu ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda “Bekaa Vadisi Hindi Avı (Bekaa Valley Turkey Shoot)” olarak da adlandırılmıştır.

¹⁰³ David E. Clary, *The Bekaa Valley*, s. 8.

¹⁰⁴ Benjamin S. Lambeth, *Moscow's Lesson from the 1982 Lebanon Air War*, s. 10.

¹⁰⁵ David E. Clary, *The Bekaa Valley*, s. 8.

¹⁰⁶ R. A. Mason, “Airpower As a National Instrument”, s. 208.

¹⁰⁷ Kenneth M. Pollack, *Arabs at War: Military Effectiveness, 1948-1991*, University of Nebraska Press, Londra 2004, s. 533.

Resim 4: Suriye Hava Kuvvetleri Uçakları¹⁰⁸

Hava savunması etkisiz hâle gelince Suriyeliler, tüm sistemlerini kaybetmemek için 100 kadar uçak kaldırmıştır¹⁰⁹. Bunun sonucunda Bekaa Vadisi üzerindeki hava sahası bir anda uçaklar, İHA'lar, elektronik karıştırma, avcı ve saldırı uçakları ile dolmuştur. Bu sırada taarruza katılan İsraili pilotlar gerekli emir ve yönlendirmeler için VHF kanalını kullanmış ve merkezle irtibatlarını sürdürmüş ve uygulanan karıştırmadan etkilenmemişlerdir. Ancak Suriyelilerin telsiz irtibatı kopmuştur. Bunun sonucunda havada yalnız kalan Suriye uçakları İsrail Hava Kuvvetleri'ne karşı koyamamıştır¹¹⁰.

¹⁰⁸ <https://warhistory.org/@msw/article/the-battle-of-the-bekaa-valley> (Erişim Tarihi: 29.01.2025).

¹⁰⁹ Benny Morris, *Righteous Victims*, s. 528.

¹¹⁰ Mathew M. Hurley, "The Bekaa Valley Air Battle", s. 60-70.

Karıştırmaya karşı korumalı VHF frekansı sayesinde İsrail Hava Kuvvetleri Komutanı Ivri, Tel Aviv'deki Kirya Üssü'nden E-2C uçakları ve İHA'lardan gelen verileri takip ederek F-15'lerin taarruz bilgilerini izlemiştir¹¹¹. Ayrıca İsrail, Suriyelilerin ne zaman harekete geçeceğini tespit edebilmek için ülkenin en büyük uç hava üssü üzerinde İHA bulundurmıştır. İHA'lardan anlık gelen bilgiler ile Suriye Hava Kuvvetleri uçaklarının sadece burun ve kuyruk kısmında radar ikaz alıcıları olduğu, uçakların yan kısımlarının boş olduğu bilgisi ile birleştirilmiş ve Suriye uçaklarına yandan veya alttan saldırmak için anlık olarak planlama yapılmıştır¹¹². Ivri'nin bu operasyonla ilgili taktiği; savaş alanına her seferinde dört avcı uçağından oluşan bir filoyu göndermek olmuştur. Havadaki muharebe alanında her karşılaşma 1-2 dk. arasında sürmüştür ve Ivri, planı gereği muharebe sahasına dört uçaktan fazlasının girmesine izin vermemiştir¹¹³. Suriyeliler açısından bu taarruz tam bir sürpriz ve beklemedikleri bir hareket tarzı olmuştur. Bunun sonucunda da tamamen hazırlıksız yakalanmışlardır. Muharebe sahasında uygulanan elektronik karıştırma da Suriye Hava Kuvvetleri'nin Mig-21 ve Mig-23 uçaklarının komuta merkezleri ile olan irtibatını kesmiştir. Yerdeki radar ve harekât merkezinden bilgi alamayan Suriyeli pilotların bu yüzden düşmanın nerede olduğu ve ne yöne gidecekleri, saldırının nereden geleceği hakkında hiçbir fikri olmamıştır¹¹⁴. Muharebe sahasının kontrolünü eline geçirmiş olan İsrail uçakları da Suriye uçaklarını muharebe sahasına gönderdikleri dörtlü formasyonlar sayesinde rahatlıkla avlamıştır. Düşmanı tespit edemeyen Suriye uçakları Bekaa Vadisi üzerinde amaçsız şekilde dolaşırken, İsrail savaş uçakları onlara ateş açmıştır. İsraililer her seferinde iki ya da üç uçağı düşürerek geri çekilmiştir. Bu durum Suriyeli pilotların demoralize olmasına ve dikkatlerinin dağılmasına sebep olmuştur. Saldırı sonlandığında İsraililer iddialarına göre 82 Suriye savaş uçağını düşürmüş ve Bekaa Vadisi'ndeki hava savunma sistemlerinden kaynaklanan tehdidi bertaraf etmişlerdir¹¹⁵. Çatışmaya olası bir Sovyet müdahalesinden endişe eden

¹¹¹ Richard A. Gabriel, *Operation Peace for Galilee*, s. 98; Mason, "Airpower As a National Instrument", s. 208.

¹¹² Richard A. Gabriel, *Operation Peace for Galilee*, s. 99.

¹¹³ Rebecca Grant, "The Bekaa Valley War".

¹¹⁴ Richard A. Gabriel, *Operation Peace for Galilee*, s. 99.

¹¹⁵ Tal Tovy, "The Struggle for Air Superiority", s. 91; David E. Clary, *The Bekaa Valley*, s. 6; Haim Yogev vd., "Revolution in Military Affairs", s. 147.

ABD çatışmanın ilk anlarından itibaren müdahil olmuş ve taraflar arasındaki gerginliği sonlandırmaya çalışmıştır. Ancak başarılı olamamış, İsrail, Bekaa Vadisi'ndeki hava savunma sistemleri yok edilene kadar ateşkes talebini kabul etmemiştir¹¹⁶.

Bu gelişmelerden sonra harekâtı yöneten grup içerisinde yer alan Albay Aviam Sella harekâtın durdurulması emrini vermiştir. Bu kararını Sharon şiddetle eleştirmiştir. İlk saldırının şokunu atlatan Suriye, kayıplarını telafi etmek için SA-8 bataryalarını da Bekaa Vadisine göndermiştir¹¹⁷. Bunun üzerine İsrail, yeni gelen bataryaların da imhası için tekrar saldırı düzenlemiştir. Suriye Hava Kuvvetleri de koruma ve destek için müdahil olmaya devam etmiştir. 9 Haziran öğleden sonra 16:00'da 19 Suriye hava savunma sisteminden 14'ü imha edilmiş, yaşanan hava muharebesinde 23-29 Suriye uçağı düşürülmüştür¹¹⁸. 10 Haziran 30-35; 11 Haziran günü de 19 Suriye uçağı daha düşürülecektir¹¹⁹. Toplam sayının ise yukarıda ifade edildiği üzere 80'den fazla olduğu İsrail'in iddiaları arasındadır¹²⁰. İsrail'in ise kaybı 2 uçaktır¹²¹. Suriyeliler ise İsraililerin iddiasını reddetmiş, toplam kayıplarının 60 uçak ve 19 pilot olduğunu iddia etmişlerdir¹²². Operasyon sonucunda İsrail Hava Kuvvetleri Lübnan hava sahasının kontrolünü eline geçirmiştir. Bu hâkimiyet de İsrail'in kara harekâtının gidişatını değiştirmiştir¹²³.

¹¹⁶ Rebecca Grant, "The Bekaa Valley War".

¹¹⁷ "SA-8 füze sistemi, taktik ve kısa menzilli, alçaktan uçan uçaklara karşı geliştirilmiş bir hava savunma sistemidir." Bkz. Tal Tovy, "The Struggle for Air Superiority", s. 97.

¹¹⁸ Mathew M. Hurley, "The Bekaa Valley Air Battle", s. 61; Lon Nordeen, *Fighters Over Israel*, s. 170-176; Vladimir Voronov, *The Syrian Nemesis*, s. 3.

¹¹⁹ Vladimir Voronov, *The Syrian Nemesis*, s. 3.

¹²⁰ Anthony H. Cordesman ve Abraham R. Wagner, *The Lessons of Modern War: The Arab- Israeli Conflicts, 1973-1989*, c. 1, Westview Press, Boulder CO 1990, s. 110-119; Kenneth M. Pollack, *Arabs at War*, s. 532-534. Ayrıca bkz. Haim Yogeve vd., "Revolution in Military Affairs", s. 147.

¹²¹ Tal Tovy, "The Struggle for Air Superiority", s. 92 ve 97.

¹²² Vladimir Voronov, *The Syrian Nemesis*, s. 3.

¹²³ Trevor N. Dupuy ve Paul Martell, *Flawed Victory*, s. 119-122; Cordesman ve Wagner, *The Lessons of Modern War*, s. 203; Brereton Greenhous, "The Israeli Experience," *Case Studies in the Achievement of Air Superiority*, ed. Benjamin F. Cooling, Center of Air Force History, Washington DC 1994, s. 599-600; Benjamin S. Lambeth, *Moscow's Lesson from the 1982 Lebanon Air War*, s. 11. Ayrıca bkz. Cynthia A. Roberts, "Soviet Arms Transfer Policy and the Decision to Upgrade Syrian Air Defences", *Survival*, Sayı 4 (1983), c. 25, s. 154-164.

5. Danaburnu (Mole Cricket) 19 Operasyonu'nun Sonuçları

Yapılan operasyon sonrasında Lübnan'daki Suriye hava savunması kırıldığı için İsrail Hava Kuvvetleri 9 Haziran gecesi, Suriye'nin 47'nci Zırhlı Tugayı'nı Baalbek'in kuzeyinde ilerleme halinde iken yok etmiştir. 10 Haziran günü ise Bekaa Vadisi'nde altı hava savunma sistemi daha imha edilmiştir. Bu bataryaların ikisi mevcut, diğer dört tanesi ise takviye gelen hava savunma bataryasıdır¹²⁴. Çatışma devam ederken Hafız Esad, Savunma Bakanı Mustafa Tlass'ı Moskova'ya, Sovyetler Birliği'nden yardım temini için göndermiştir. Sovyetler Birliği, durumun 1973 yılındaki gibi topyekûn bir savaşa dönüşmemesi için Suriye'nin yardım talebini karşılıksız bırakmıştır ancak durumun daha kötüye gitmesi ihtimalini de düşünerek gerekli askerî malzemeleri hazırlatmış ve havaalanlarında hazır tutmuştur. Buna ek olarak Suriye hava savunma sistemlerine ne olduğunu tespit için Mareşal Pavel Stephanovich Kutakhov'u oluşturulan araştırma komisyonu başkanı olarak Suriye'ye göndermiştir¹²⁵. Benzer şekilde ABD de bu olaydan bir yıl sonra General John Chain başkanlığında bir heyeti benzer şekilde olayın incelenmesi için görevlendirmiştir. Dönemin İsrail Hava Kuvvetleri Komutanı Ivri ise 1991 yılında Moskova'da görev yapan bir Çek Generali'nin Sovyetler Birliği'nin, özellikle elektronik konusunda Batı dünyasının kendilerinden daha üstün olduğunu fark ettiklerini söylediğini, bu yüzden de bu çatışmanın kendileri açısından önemli bir dönüm noktası olduğunu teyit ettiklerini ifade etmiştir.¹²⁶ Benzer ifadeleri daha sonra A. Sharon da kullanmış ve operasyonunun İsrail açısından, 1982 Lübnan işgalinde dönüm noktası olduğunu ifade etmiştir¹²⁷.

İsrail, 1982 Bekaa Vadisi hava harekâtında İHA'lar ve yeni silahlarla başarı sağlamıştır. Ancak Lübnan işgalinde stratejik belirsizlik büyük bir zaaf oluşturmuştur. Bu zaafın sebebi, İsrail'in Lübnan'ı işgal ederek ne tür bir amaca ulaşmayı amaçladığını net olarak belirlemediği olmasıdır. Elbette İsrail'e yapılan saldırıların durdurulması gibi yapılan askerî harekâtı meşru bir temele oturtma girişimi ve çabası vardır ancak harekâtla ulaşılmak istenen sonucun ne olduğu sorusunun birden fazla

¹²⁴ Benny Morris, *Righteous Victims*, s. 528-529.

¹²⁵ Mathew M. Hurley, "The Bekaa Valley Air Battle", s. 63.

¹²⁶ Rebecca Grant, "The Bekaa Valley War".

¹²⁷ Ed Magnuson, "Israel Strikes at The P.L.O.", *Time*, 21.06.1982.

cevabı olmuştur. Bu belirsizlik sebebiyle İsrail, Lübnan İç Savaşı'na fiilen taraf olduktan sonra kendisini içine düştüğü çatışma ortamından kurtarmada oldukça zorluk çekmiştir. Askerî gereksinimler olduğu kadar siyasî amaçlar ve ikbal imkânlarının da gözetildiği bu işgal yüzünden İsrail ordusunun kuruluş felsefesi de ihlal edilmiştir. Bu ihlalin siyasî, diplomatik alanda da yansımaları olmuştur. Resmî beyanlara göre İsrail Silahlı Kuvvetleri ana amacı ülkeyi ve devleti tehditlerden korumak olan ve başka bir seçenek kalmaması halinde savaş yoluna başvuran bir savunma gücüdür. Ancak Lübnan işgali ile bu argümanı öne sürmek oldukça zor bir hale gelmiş, savunma gücü olduğu iddia edilen gücün saldırı gücü haline dönüştüğü sıklıkla vurgulanmıştır. Bu da İsrail'in demokratik ve barış yanlısı, kendini korumaya çalışan bir devlet olduğu iddiasını zora sokmuştur¹²⁸.

Gerek hava harekâtının gerekse de Lübnan İç Savaşı'nın taraflarından birisi olan ve bu süreçte İsrail'le doğrudan çatışmaya girmek zorunda da kalan Suriye, verdiği kayıplara rağmen özellikle kara güçlerinin iyi bir performans sergilediğini iddia etmiştir. Hava harekâtında da en az kendilerinin verdiği kayıp kadar İsraililerin de kayba uğradığı iddiasında olmuştur. Ancak daha sonra bu iddia tekrar gündeme gelmemiştir. Hava savaşında uğranılan yenilginin temel sebebi olarak da kendi kontrollerinde olmayan Sovyet silahları gösterilmiştir¹²⁹. Ek olarak yüksek teknoloji ürünü silahların ve sistemlerin etkinliklerini gördüklerinden dolayı komuta-kontrol, eğitim, silah kullanımı ve elektronik savaş konularındaki eksiklerini gidermeye ve modern teknoloji ürünü silah ve sistemlerin temini konusunda daha hassas davranmaya başlamışlardır¹³⁰. Yine bu dönemde Suriye'yi kaybetmek istemeyen Sovyetler Birliği de ülkeye olan desteğini ve askerî yardımını arttırmıştır. Bu kapsamda daha önce Varşova Paketi dışına satılmayan SA-5 hava savunma füzeleri ile SS-21 karadan karaya füzeleri de Suriye'ye verilmiştir¹³¹.

Sonuç olarak, Bekaa Vadisi'ndeki hava savunma sistemlerinin imhası, İsrail Hava Kuvvetleri'nin Lübnan'daki hareket serbestisini

¹²⁸ CIA, "Military Lessons Learned by Israel and Syria from the War in Lebanon", *Interagency Intelligence Memorandum*, 1984, s. 3.

¹²⁹ CIA, "Military Lessons Learned by Israel and Syria", s. 3-4.

¹³⁰ CIA, "Military Lessons Learned by Israel and Syria", s. 4.

¹³¹ CIA, "Military Lessons Learned by Israel and Syria", s. 4.

kısıtlayan en önemli engelin ortadan kalkmasını sağlamıştır. Kendisini tehdit edecek bir şey kalmayan İsrail Hava Kuvvetleri bu operasyondan sonra helikopterlerini de yakın destek ve tanksavar görevleri için Güney Lübnan'a göndermiştir¹³². Bekaa Vadisi'ndeki bu operasyondan iki hafta sonra İsrail Hava Kuvvetleri gerçek zamanlı veriye dayalı komuta-kontrol konseptini uygulayabileceği bir fırsat daha bulmuştur. Suriyeliler kayıplarını telafi etmek için Lübnan'a yeni hava savunma sistemleri sevk etmiştir. Toplam sayısı dört olan bu bataryalar, artık kendileri için hiçbir tehdidin kalmadığını düşünen İsrail Hava Kuvvetleri'nin bir F-4 uçağını düşürmüştür. Ancak yeri belli olan ve sürekli olarak İHA'lar tarafından takip edilen bu yeni bataryalardan üçü yapılan saldırı ile yok edilmiştir¹³³. Bu taarruzla yeni hareket tarzının geçerliliği kanıtlanmıştır.

Sonuç

İsrail, 1948 yılı mayıs ayında Ortadoğu'da siyaset sahnesine çıkmasından itibaren, bölgedeki dengeleri bozmuş, komşuları olan Arap devletlerine varlığı dayatıldığı için onları kendine düşman olarak bulmuştur. Bu noktada bozulan güç dengesini fiili hareketlerle ve kuvvet kullanarak kendi çıkarları doğrultusunda yeniden tesis etmeye çalışmıştır. Bunu yaparken de pragmatist davranmaya çalışmış, koyduğu hedeflere ulaşmak için ısrarcı olmuştur. Bu hedeflere ulaşmak adına da 1982 yılındaki Lübnan işgaline kadar olan sürede üç büyük savaşa taraf olmuştur; 1948, 1967 ve 1973. Ülkenin fırsatçı ve pragmatist tutumuna en güzel örnek 1967 Altı Gün Savaşı'dır. Bu savaş sırasında baskın bir saldırı ile Arap devletlerinin hava kuvvetlerini yerde iken imha etmiş ve ilan edilen ateşkese rağmen ilerleyerek Golan Tepelerini işgal etmiştir. 1973 yılında ise durum tersine dönmüş, rehavete kapılan ve düşmanını küçümseyen İsrail, bu sefer baskına uğrayan taraf olmuştur. Bu baskın taarruzda bozguna uğramamak ve zaman kazanabilmek için Hava Kuvvetleri'ni kullanmaya çalışan İsrail devlet yönetimi, bu kararı sonrasında Hava Kuvvetleri'nin ¼'ini (100'den fazla uçak) kaybetmiştir. Bu kayıpların büyük kısmının sebebi ise Suriye ve Mısır hava savunma sistemleri olmuştur. Bu durumu unutmayan İsrail devlet yönetimi ve Hava Kuvvetleri Komutanlığı bir daha benzeri bir durumu yaşamamak adına hava savunma sistemlerinin nasıl bertaraf edileceği konusu ile

¹³² Rebecca Grant, "The Bekaa Valley War".

¹³³ Rebecca Grant, "The Bekaa Valley War".

meşgul olmaya başlamıştır. Konu 1981 yılında Suriye'nin, Lübnan'ın Bekaa Vadisi'ne hava savunma sistemlerinin yerleştirilmesi ile tekrar ön plana çıkmıştır. Bu sorunu çözmek için çeşitli çalışmalar yapılmış ve sonunda bir plan hazırlanmıştır. Bu planı dönemin Savunma Bakanı Sharon uygulamak istemiş ve Başbakan Menachem Begin'i de ikna etmiştir. İsrail'in kendisini tehdit altında hissettiğinde nasıl davranmaya başlayacağı ve nereye kadar gidebileceğini göstermesi açısından önemli bir örnek olan Dana Burnu 19 Operasyonu, bu alanda çalışma yapacak araştırmacıların dikkate alması gereken güzel bir örnektir.

İsrail'in 1982 yılında Lübnan'ı işgali ve Bekaa Vadisi Hava Harekâtı, 1973 yılından sonra İsrail ve Suriye güçlerinin ilk kez doğrudan karşı karşıya geldiği çatışma olmuştur. Bu çatışma sonrasında taraflar birbirlerinin güç ve yeteneklerini ölçme imkânı bulmuşlardır. 1973 Savaşı sonrasında İsrail silahlı gücünü nitelik bakımından geliştirmeye daha da ağırlık vermiştir, zira nüfus kısıtı sebebiyle nicelik olarak askerî gücünü geliştirmesinin önünde engeller bulunmaktadır. Bu durum günümüzde de hala devam etmektedir. Ancak nicelik, yani sayı üstünlüğüne öncelik veren Sovyet askerî doktrinini temel alan Suriye ise hem Golan hem de Lübnan'da asker bulundurması yüzünden artan asker sayısının da etkisi ile niceliği önplanda tutmaya devam etmiştir. Ancak gerek 1975 yılında başlayan Lübnan İç Savaşı gerekse de İsrail'in 1982 yılında Lübnan'ı işgali, Suriye'nin bu anlayışında değişikliğe gitmesinin bir zaruret olduğunu göstermiştir. Bu yüzden de Suriye askerî gücünü modern silah, teçhizatla donatarak İsrail'le arasındaki güç dengesini de korumaya çalışmıştır. Bu kapsamda Suriye ordusunun modernize olması ve mevcudunu da arttırmasına rağmen İsrail, başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerin de desteği ile askerî üstünlüğünü korumayı başarmıştır.

Dana Burnu Operasyonu'nu dikkate değer kılan nokta, özellikle 1973 Ramazan/Yom Kippur Savaşı'nda İHK'nın ağır zayıflık vermesine sebep olan Suriye ve Mısır uçaksavar füze bataryalarından kaynaklanan tehdidin nasıl üstesinden gelineceği konusunda yapılan geniş kapsamlı çalışma ve planlamadır. Uçaksavar füzelerinden kaynaklanan tehdide karşı zayıflığının farkına varan İHK tam 13 ay boyunca bu durum üstesinden gelmek için çalışmış, bu füzelere karşı nasıl müdahale ve saldırı taktikleri geliştirilmiştir. Bu operasyon sırasında da kullanılmıştır. Bunun sonucunda İHK ve Suriye Hava Kuvvetleri bir daha benzeri ölçekte karşı karşıya gelmemiştir.

Gerek Dana Burnu Operasyonu gerekse de Irak'ın Osirak nükleer reaktörüne yapılan saldırı, İHK'nın ve İsrail'in cüretkat tavırlar takınmaktan çekinmeyen, bu yüzden de dikkate alınması gereken bir güç olduğu kanısını güçlendirmiş, ülkenin caydırıcılığına da olumlu yönde katkıda bulunmuştur. Saldırının bir diğer dikkate değer tarafı da Suriye'nin zaaflarının uzun süreli ve dikkatli çalışma ile tespit edilmesidir. Bu izleme faaliyetlerinde İnsansız Hava Araçları'nın (İHA) kullanılması da önemlidir. İHA'lar sayesinde sürekli izlenen Suriye Hava Kuvvetleri ve hava savunma füze bataryalarının tüm hareketlerinden bilgi sahibi olunmuş, konumları ve zayıf noktaları detaylı olarak incelenmiştir. Sonucunda da saldırı cereyan etmiştir.

Yine geliştirilen bu taktikler sonucunda İHK 1990'lı yıllarda Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin (GKRY) Rusya'dan tedarik ettiği ve adaya yerleştirmek istediği S-300 füzelerinin aktif hale getirilmesi halinde füze bataryalarını vuracağını ilan etmiştir. Bu tehdidi GKRY ve Rusya Federasyonu tarafından ciddiye alınmıştır zira İsrail Dana Burnu Operasyonu ile bu konudaki yetenek ve yetkinliğini göstermiştir. Hatırlanacağı üzere İsrail, bu tür füzelere müdahale için Türk Hava Kuvvetleri pilotlarını da eğitmiştir.

Sonuç olarak, çalışmanın konusu olan Dana Burnu Operasyonu, temelde üzerinde iyi çalışılmış bununla beraber risk alınarak yeni teknolojiler ve ekipmanların da dahli ile detaylı ve sabırlı bir istihbarat, gözlem, planlama, sürecinden geçirilerek olgunlaştırılmış ve İsrail Hava Kuvvetleri'nin kendi istediği yerde ve zamanda uygulamaya koyduğu ve planını Suriye'ye dayattığı bir askerî harekâttir. Harekâtın sonucunun belirlenmesinde, hava savunma radarlarının radar ve telsiz frekanslarının İHA'ların etkili bir şekilde izleme aracı olarak kullanılması sonucunda elde edilmesi belirleyici olmuştur. Ek olarak Suriye Hava Kuvvetleri uçaklarının sadece ön ve arka kısmında radar ikaz alıcılarının bulunması, bu yüzden de kendilerine yan kısmından yaklaşan bir uçak veya füzeyi, pilot o yöne bakmıyorsa göremeyecekleri gibi görünürde küçük ama sonuca etki eden ayrıntılara ulaşılmış olması da bir diğer sonucu belirleyici etkindir. Bu yüzden de bu tecrübeden ders çıkarmak ve çıkarılan dersleri bilmek uluslararası ilişkiler açısından da önemli bir noktadır. Bu konuda yapılan çalışmalarında gösterdiği üzere, İsrail devlet yönetiminin yaşadığı olaylarda zafiyet gösterdiği ve zarara uğradığı alanlardan ve olaylardan ders çıkarmaya ve aynı hataya tekrar düşmemeye önem verdiği görülmektedir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

Araştırma ve İnceleme Eserleri / Secondary Sources

- BARTOV, Hanoch, *Dado*, Maariv, Tel-Aviv 1978
- CARTER, John R., “Airpower And The Cult of The Offensive”, *Airpower And The Cult of The Offensive*, ed. John R. Carter ve Cadre Paper, Air University Press, Alabama 1998, s. 52-65
- CIA, “Military Lessons Learned by Israel and Syria From The War in Lebanon”, Interagency Intelligence Memorandum, 1984
- CLARY, David E., *The Bekaa Valley-A Case Study*, Air Command And Staff College, Maxwell AFB, Alabama 1988
- COHEN, Eliezer, *Israel’s Best Defense: The First Full Story of The Israeli Air Force*, çev. Jonathan Cordis, Orion Books, New York 1993
- COHEN, Eliezer, *The Sky Is Not The Limit: The Story of The Israeli Air Force*, Sifriyat Maariv, Tel-Aviv 1990
- CORDESMAN, Anthony H. ve Abraham R. Wagner, *The Lessons of Modern War: The Arab- Israeli Conflicts, 1973-1989*, c. 1, Westview Press, Boulder CO 1990
- DUPUY, Trevor N. ve Martell, Paul, *Flawed Victory: The Arab- Israeli Conflict And The 1982 War in Lebanon*, Hero Books, Fairfax VA 1986
- EVRON, Yair, *War And Intervention in Lebanon: The Israeli-Syrian Deterrence Dialogue*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore 1987
- FUTRELL, Ideas ve Robert Frank, *Concepts, Doctrine, Basic Thinking in the United States Air Force, 1961-1984*, c. 2, Air University Press, Maxwell AFB, Alabama 1989
- GABRIEL, Richard A., *Operation Peace for Galilee: The Israeli-PLO War in Lebanon*, Hill and Wang, New York 1984
- GAİ, Carmit, *Bar-Lev: A Biography*, Am Oved, Tel-Aviv 1998
- GLASSMAN, Jon D., *Arms For The Arabs*, Johns Hopkins University Press, Baltimore 1981
- GREENHOUS, Brereton, “The Israeli Experience”, *Case Studies in The Achievement of Air Superiority*, ed. Benjamin F. Cooling, Center of Air Force History, Washington DC 1994

- HERSH, Seymour M., *The Samson Option*, Random House, New York 1991
- HERZOG, Chaim, *The Arab-Israeli Wars: War And Peace in The Middle East*, Random House, New York 1982
- HURLEY, Mathew M., "The Bekaa Valley Air Battle", *Airpower Journal*, Sayı 4 (1989), c. 4, s. 60-70
- IVRİ, David, "Destruction of a Surface-to-Air Missile Array During The Galilee Peace War", *Maaracot*, Sayı 413 (2007), 68-71
- KİRSCHENBAUM, Joshua, "Operation Opera: An Ambiguous Success", *Journal of Strategic Security*, Sayı 4 (2010), c. 3, s. 49-62
- KOBER, Avi, *Israel And War of Attrition*, Mideast Security And Policy Studies No. 62, Bar-Ilan University, The Begin-Sadat Center for Strategic Studies (BESA), Ramat Gan 2005
- LAMBETH, Benjamin S., *Moscow's Lessons from the 1982 Lebanon Air War*, The Rand Corporation, Santa Monica, CA 1984
- MASON, R. A. "Airpower As a National Instrument: The Arab-Israeli Wars", *The War in The Air 1914-1994*, ed. Alan Stephens, Air University Press, Alabama 2001, s. 191-220
- MORRIS, Benny, *Righteous Victims: A History of The Zionist-Arab Conflict, 1881-2001*, Alfred A. Knopf, New York 2001
- NORDEEN, Lon, *Fighters Over Israel: The Story of The Israeli Air Force From The War of Independence to The Bekaa Valley*, Orion Books, New York 1990
- POLLACK, Kenneth M., *Arabs at War: Military Effectiveness, 1948-1991*, University of Nebraska Press, Londra 2004
- ROBERTS, Cynthia A., "Soviet Arms Transfer Policy And the Decision to Upgrade Syian Air Defences", *Survival*, Sayı 4 (1983), c. 25, s. 154-164
- SCHİFF, Ze'ev ve Ya'ari, Ehud, *Israel's Lebanon War*, Touchstone, Old Tappan, New Jersey 1985
- SEALE, Patrick, *Asad: The Struggle For The Middle East*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles 1990

- SHLAİM, Avi ve Tanter, Raymond, “Decision, Process, Choice, and Consequences: Israel’s Deep Penetration Bombing in Egypt, 1970”, *World Politics*, Sayı 4 (1978), c. 30, s. 483-516
- TOVY, Tal, “The Struggle For Air Superiority The Air War Over the Middle East (1967-1982) As a Case Study”, *The Air Force Journal of European, Middle Eastern, & African Affairs*, Sayı 1 (2020), c. 2, s. 77-97
- VORONOV, Vladimir, *The Syrian Nemesis*, çev. Arch Tait, The Henry Jackson Society, Russia Studies Centre/Radio Free Europe, Radio Liberty, Londra 2017
- YANİV, Avner, *Politics And Strategy in Israel*, Poalim, Tel-Aviv 1994
- YOGEV, Haim, Ronen A. Cohen ve Eyal Lewin, “Revolution in Military Affairs-The Operation Mole Cricket 19 As a Case Study For The Technological Race During The Cold War”, *International Area Studies Review*, Sayı 2 (2000), c. 25, s. 138-156
- ZİSSER, Eyal, “The 1982 ‘Peace For Galilee’ War: Looking Back in Anger-Between an Option of a War And a War of No Option”, *Never-Ending Conflict: Israeli Military History* (illustrated ed.), ed. Mordechai Bar-On, Stackpole Books, Mechanicsburg PA 2006, 193-210

Sürelî Yayınlar / Periodicals

MAGNUSON, Ed, “Israel Strikes at The P.L.O.”, *Time*, 21.06.1982

İnternet Kaynakları / Online Sources

- CARLİN, Maya, “Operation Opera: Israel Stopped Saddam Hussein From Getting Nuclear Weapons”, *The National Interest*, 2024, <https://nationalinterest.org/blog/buzz/operation-opera-israel-stopped-saddam-hussein-getting-nuclear-weapons-208706> (Erişim Tarihi: 07.10.2024)
- GRANT, Rebecca, “The Bekaa Valley War”, *Air And Space Forces Magazine*, 2002, <https://www.airandspaceforces.com/article/0602bekaa/> (Erişim Tarihi: 11.10.2024)

Extended Summary

In June 1982, the Israeli Army began to invade Lebanon with the aim of stopping Palestinian guerrilla attacks coming from Lebanon. Operation Peace for Galilee was the official name of the invasion. In the later stages of the operation, the Israeli Air Force, using Unmanned Aerial Vehicles (UAVs) as fake targets, claimed to hit 19 SAM (surface-to-air missile) batteries without having any losses and shot down nearly 80 Syrian Air Force aircraft. Real-time intelligence and careful examination of the other Syria's weaknesses ensured this success. The military doctrine of the Israeli Armed Forces is founded on principles that include preemptive attack, the use of disproportionate force to intimidate and suppress opponents, speed, an indirect approach, the identification of superior aspects, and the combined arms doctrine. The Israeli Air Force also accepted similar principles as a basis when preparing its doctrine. All operation planning was made on this basis, and the 1967 Six-Day War fully reflected this situation.

In the 1967 Six-Day War, Israel caught the Egyptian, Jordanian, and Syrian Air Forces on the ground with a surprise attack and inflicted heavy losses, gaining military superiority, especially in the air (the three Arab countries lost around 400 planes). This situation changed six years later. The Ramadan/Yom Kippur War began in October 1973 with the coordinated attacks of Egypt and Syria. When the Egyptian and Syrian armies began an offensive against Israel on the afternoon of October 6, the Israeli Air Force took on the task of counterattacking to gain time for the army until the general mobilization was completed. However, during these attacks, the Israeli Air Force faced heavy air defense and intense anti-aircraft fire, resulting in significant losses. As a result of these losses, the Israeli Army underwent a serious revision. This revision also influenced the Air Force, leading to changes in basic tactics. The loss of six aircraft during an attack aimed at destroying Syrian SAM missiles in the final days of the war indicated that a solution to the SAM problem needed to be found. Operation Mole Cricket-19 emerged as the solution and was put into practice on June 6, 1982, with the tactics and methods implemented in this operation.

The operation, which began on June 9, 1982, and continued until June 11, 1982, eliminated the Syrian air defenses in Lebanon. During the conflict, Hafez Assad sent Syrian Defense Minister Mustafa Tlass to

Moscow to ask for aid from the Soviet Union. The Soviet Union left Syria's request unanswered to prevent the situation from turning into an all-out war like in 1973, but considering the possibility of the situation getting worse, the Soviet administration had the necessary materials to be airlifted. In addition, Syria sent Marshal Pavel Stephanovich Kutakhov to Syria as the head of the investigation commission to determine what happened to the SAM batteries. Similarly, a year later, the USA appointed a delegation headed by General John Chain to investigate the incident in a similar manner. Ivri, the Israeli Air Force Commander at the time, confirmed that a Czech General serving in Moscow in 1991 said that the Soviet Union realized the fact that the Western world was superior to them, especially in electronics, and therefore this conflict was an important turning point for them. Sharon later made similar statements. He stated that the operation was a turning point for Israel in the 1982 Lebanon invasion.

As a result, the destruction of SAM batteries in the Bekaa Valley has eliminated the most important obstacle restricting the Israeli Air Force's freedom of action in Lebanon. After Operation Mole Cricket-19, the Israeli Air Force, which had nothing left to threaten it, sent its helicopters to Southern Lebanon for close air support and anti-tank missions. Two weeks later, the Israeli Air Force found another opportunity to apply the real-time command-control concept. Syrians shipped new SAM batteries to Lebanon to compensate for their losses. These new four batteries shot down an F-4 aircraft of the Israeli Air Force, which believed there was no longer a threat to them. However, the attack destroyed 3 of these new batteries, whose location was known and constantly monitored by UAVs. The attack confirmed the validity of this new operation style.